EXCELLENTISSIMI MEDICI MICHAELIS

Sauonarolę libellus ſingularis
de arte cõficiendi Aquam vitę
ſimplicem & compoſitam.
Et de eiuſdem admirabi
li virtute ad conſeruã
dam ſanitatẽ,
& ad diuerſas Humani corporis
ægritudines cu=
randas.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Haganoæ per Valentinum Kobian
Anno. M. D. XXXII.
Menſe Septembri.

*Eme lege & probabis, quia rarus & utilis
pauciſq; cognitus Ex arcanis Naturæ de=
promptus,*

Cunctis bonarum ſcientiarum Cultoribus Valentinus Kobian S. D.

Certe mihi uideor rem pergratam me vobis facturum, ſi diu abſcōditos & nimis deprauatos, ex mea officina non modo correctiores uerum & elegantioribus typis reformatos publicauero, maxime illos, quos expertiſſimi Medici p bona tuēda valetudine (qua nihil a Mortalibus magis deſyderatur) aduerſuſq; propellendos morbos cōſcripſere. Quāuis autem in omni facultate reperiantur codices adulterati ac mendoſi, hoc tamē frequētius euenire ſolebat in Medicina Præſertim ubi cōmittebantur illis vel exſcribi vel excudi, qui medicorum characteres non intelligabant, & quas vocant abbreuiaturas penitus ignorabant. Idipſū & ī præſenti opuſculo perpetratū eſſe cognoui, erroribus enī vndiq; nō paucis ſcatebat, quos ipſe diligenī feci expurgari, & libellū Authoris inſtituto fideliter reſtitui. quare id laboris nūc loco præcioſi muneris ſuſcipite, poſt hac ꝓ vobis Deo duce maiora cōmunicabo. valete.

AD DIVVM LEONELLVM Marchionem Eſtenſem libellus de Aqua ardenti Michaelis Sauonarolę Phyſici ſui fœliciter incipit.

CVm vir gauiſſimus Antonius Roſellus utriuſq; iuris ſplendor, quædam illuſtriſſime prīceps, de ardenti aqua me conſuleret, idq; à me intelligere maxime cuperet, cum eius continuo uſu delectaretur ſi capitis tremorem in poſterum allatura eſſet, in quem opinione multorum ſe incidere verebatur. Ego quidem cum ſuæ beniuolentiæ plurimum aſtrictus eſſem, auidus nimium honeſtam hanc petitionem perſoluere, quædam pauca de ea colligere atq; aperire conſtitui, ut pergratum quicq; ſibi facerem, quo mihi etiam ſatis factū foret. Verum cū ſic volumina quædam reuoluerem planeq; intelligerem rem hanc maturius conſiderans de qua poſt tuæ valitudini uitæq; tuæ p-

rogationi ſic accedere poſſe, & his cum ſemper dies noctesq̧ peruigilem ſtatui hunc libellum ſic edere, & plurima laude atq̧ experientia digniſſima colligere, ut tuæ producendæ uitæ, nominiſq̧ tui, q̊d nimis cupio per me ſic occaſio daretur.
Verum optarem illuſtriſſime Princeps eam in me facultatem, eamq̧ de re doctrinam cognitam eſſe, qua integerrime tibi & mihi de hac ipſa re ſatiſfacere potuiſſē Res quippe nō minus pergratiſſima tibi q̧ mihi fructuoſa erit. Nam cū tenuem eius agnitionem in me ſentiam, non eſt quin dealbeſcam illam ſic dignificatam inaniter aggredi. Eoq̧ vehemētius cum à Veteribus noſtris nihil ſcriptū autenticumq̧ comperiam, & in nouis Modernorum codicibus non niſi per pauca admodum perlegerim. Quamobrem admirari non debes, ſi rem mihi hanc grauem ad ſcribendum ſic coſtituo.

Admirari ſatis nequeo rem tantā Maiores noſtros latuiſſe, aut ſi eā calluerint ſuis codicibus non inſcripſiſſe. Verum

cum

cum aliquando per libros Medicorum
tum ſenteutia, tum auctoritate dignorũ
euagarẽ, ut de ea aliqua inueſtigare atq;
dignoſcere poſſem. Poſt Thadei magni
medici grauiſſima conſilia de ea aliqua
perlegi, quæ & audita & in libris Alchi=
miſtarum lecta, cũ laude digna ſint, hoc
meo opuſculo inſerere ſtatui. Neq; arro
ganter à me ſcriptum eſſe credatur, cum
tantam rem ſic neſciolus aggreſſus fuerĩ,
ſed id à me actun eſſe, ut ſic doctior eua=
dam poſteritatiq; proficiam, ac ut obſer=
uantiæ tuæ, cui plurimum debeo, ſatiſfa
ciam. Si ergo accurare minus q̃ res ipſa
ex poſtulare uidetur, cõſcipſero, Lecto=
res æquo patiãtur animo, uelintq; magi=
tudini rei non arrogantiæ meæ id aſcri=
bere. Nam eius magnitudinem, admirã=
damq; ex cellentiam ex dicẽdis plane in=
telligent qui nedum uitæ aquam ſed be=
nedictam diuinamq; profecto prædica=
bunt. Non ita quiſpiam miretur, ſi inter
Mortales apud eos maxime qui Septen=
trionalem plagam incolunt, tanta in ve=

neratione digna habita eſt, ſicq̄ eam tan
tum dilexerunt, quam cum guſtaueris, eã
in dies magis magiſq̄ coles atq̄ magnifa
cies. Quã quidẽ ego in poſterum dilige-
re atq̄ etiã colere, q̄ maxime conſtitui,
eamq̄ in curis per me agendis diuno eti
am auxilio ducere. Ea namq̄ medicina-
rum calidarum magiſtra ac parens præ-
dicatur, ſanitatis humanæ conſeruatrix
optima, ac deperditæ mirabilter reſtaura
tiua, Et in eius proſequendas laudes non
nulli tantum exarſerunt, ut dicere nõ du
bitauerint, ex eius uſu hominẽ nũq̄ ęgri
tudinem habiturum a me ſanari non poſ
ſit. Voluntq̄ præterea ad conſeruandam
producendamq̄ uitam cõmoditatem au
xiliumq̄ nõ puum afferre, ut ex eius uſu
uita quaſi perpetuetur. O nimiũ admirã-
dam, venerandam, excolendãq̄ rem. Et
quoniam videre videor quod tua nimis
auida eſt expectatio, ut quid de ea ſentiã,
facili meo iudicio ſcribã tuæ ſatiſfaciẽs
voluntati, breuioribus quoad potero ab
ſoluere tentabo, eam tantummodo attin
gens

gens,quæ ad cõmunem hominum uſum venire ſolita eſt. Neq; Raimundi uiri quippe diuini ſententiam ac plurimorũ qui de ea ante ſcripſerunt,perſecutus ero qui aquam uitis eſſentiam quintam nem pe uocari voluerũt, ſuis in actionibus eã cœlo comparantes.

Nam quemadmodum cœlum eſſentia quinta nuncupatũ, elemẽta,elemẽtata q; ipſa infra lunarẽ orbẽ ſita recte diſponit gubernat & a putrefactiõe ſuo diuino ĩ fluxu obſeruat, ſic & vitis aqua q̃ in cor- pore humano microcoſmo dicto mẽbra compoſita ſunt,recte diſponit ac conſer uat ægritudines repellens & ſanitatem inducens,ut ex eius moderato vſu mun- dum ipſum minorem ad eos trahat an- nos,quos ſua increatione ſumus ille rerũ Opifex ſibi ut ſua exiguit complexio donauit.

Et ne hoc in loco ab ea ſic uacuus diſce-
dam, cũ eius nomen maxima in venerati-
one habeam, id mirandum diuinumq́ ſe-
cretũ tacitus nõ prӕteribo, quod hi & cla-
riſſimi viri ſuis inſcripſere codicibus.
Arbitrati equidem ſunt, ne abſq́ ratio-
nali cauſo fundati, aquam ipſam eſſenti-
am quintam appellari debere, cũ ſuis in
effectibus quintӕ verӕ eſſentiӕ ſic agen-
do aſſimiletur quos in vigore elemento-
rum, aut primarum qualitatum minime
producere videtur, quam rem declarãtes
aiunt. Non enim ut aqua agit cum ardeat
neq́ ut terra cum potẽter calefaciat, neq́
aeri comparabitur, qui cito corrumpitur
& putreſcit, & res occultas, cũ ad eum p-
ueniunt, alterat & putrefacit, ut in exitu
zirbi eſt uidere. Hӕc autem non facile
putreſcit, ſed res ipſas à putrefactione de-
fendit. De quo poſt igneam non eſſe ſic
comprobant quoniam morbos curat ca-
lidos & exterminat, eoſq́ euaneſcere fa-
cit, quibus inducunt in ſe temperamẽtũ
obtinere humanum, velintq́ ſic unguen-
to

to Theſſali medici ſibi diuinitus dato cõ
parare,quod in omnibus ægritudinibus
adminiſtrabat.Calidos enim frigefacie-
bat, & frigifacti eo calebãt. Sic enim nõ
elementari,ſed cæleſti uirtute dotata ope
reri aiunt. Dicuntq; ſuper linguam poſi
ta neq; humiditatem neq; caliditatem im
primere.Et in ore fragranti & inuſitato
odore redolere. Nam humiditatẽ aqueã
& igneã caliditatem primasq; elementa
res operationes per circulatas ſublimati
ones omnino deperdit.Per eaſdẽq; mul-
tiplicatas forma eius,nouã puram ac glo
rificatã ſiue cęleſtem materiam induit.
Neque aqua omnis ardens eiuſmodi eſt
dignitatis,ſed quæ eſſentia quinta nũcu-
pari digna eſt,per multas ac plurimas cir
culatas ſublimationes diuino eſſet influ
xu confecta. Cuius ortum, ac nimiũ ſtu-
pendam confectionẽ hoc ſuauiſſimo ſig
no compræhendimus. Nam eum te ſic il
lam confeciſſe putabis quibuſdam in di
ebus cum luto ſapiẽtiæ optime clauſam
retinebis,& poſtea ſi apto foramine do-

mus tota redolebit,ita ut nulla mūdi fra-
grantia compari poſſit,ueluti nulla dul-
cedo ei quæ in ſpermatis emiſſiōe. Sicq;
ab omnibus odor hic ſuauiſſimus iudica
tus quaſi a ſublimi gloria deſcendiſſe.
Nil vereare ad eam eſſentiam ſic perue-
niſſe ad aquam ut arbitror, nullus medi-
corum noſtræ ætatis iam peruenit. Et hu
ius ignorantiam diſgrediendo parump
aperiens id ſcribam, quod meo facili iu-
dicio verum eſſe putaui.

Ars enim hæc Alchimia nominata ve
riſſima eſt,cuius falſitas & ignorātia ſic
ad nos peruenit. Nam cum nimium prę-
cioſa fuerit,homines ſic ex ea ditari ſtu-
duerint,ad peſſimū auaritię genus ſe cō-
uertent,alios docere noluerunt. Et qui-
bus notitia grandis & clara fuit quæ ſci-
uerunt per terminos aliis incognitos in
ſcriptis reliquerunt. Tantumq; in arte
cum terminis incognitis proceſſerunt,
ut ſic res ſua tam præcioſa, atq; cara aua
ritia coinquinata nos ſic lateat ſuis cum
cifris ſemper ſcribentes. Verum cum

hanc diuinã tamq̃ ſecratam a me expect ari minime ſentiam, ad ea q̃ de aqua ar= denti tantummodo dicẽda ſunt me con uertam. Fecit namq̃ uocabulum ipſum atq̃ nomen, ut de ea quam conceperam plurima diſcurrerem.

Caput primum de eſſe ardentis Aquæ

ET quoniã quid nominis doctri næ unius cuiuſq̃ principiũ ex= iſtit. Hinc ardentis aquæ deſcri ptionẽ in primis aggrediamur.

Aqua ardẽs ſimplex quæ in uſum me dicinæ uenit eſt uini pars ignea ſiue ſpi= rituoſa, quæ per unicam, ſiue per plures ſublimationes ab eo egreditur in colore aquæ atq̃ ſubſtantiæ ueniens.

Nomen autem aquæ a colore aquæ & ſubſtantia aſſumpſit. Et ardentis nomen ab effectu accepit, cum madefacta in ea peçia ſubaccenſo igne ardere uideatur.

Simplicemq́ deſcripſimus, cum ſuo in loco de compoſita dicendum erit. Additumq́ eſt in vſum medicinæ, cum de ea & quinta eſſentia extat, noſtro non conueniat negotio. Nam ſi eam magnopere cuperem, hoc tamen in loco ſilentio prætеribo. Eſt deinde nedum ſpirituoſa vini pars ſed vera eius anima appellanda, quæ trina ſublimatione ab ea egreditur. Bina autem & quaterna maiorem & minorem ſublimationem nobis deſignare ſufficiat. Hæcq́ comunis eſt.

Verũ non nulli aiunt aduſq́ ſeptimã vel decimam ſublimationem diuinã penitus egredi aquam, quam eſſentiam quĩtam uocant. Hocq́ per difficillimum facio, cum in fumum & in ita ſpirituoſam ac facilem prius egredi arbitratus ſim. Hancq́ ſi non deceptus fui calentẽ nimis non his conditionibus, ut actum, aſſociatam guſtaui. Eſt & aqua uitæ dicta quoniam in vita prorogationem ꝙ maxime conferre ſentiat. Sum etenim memor ei-

eius

us uerbi quod ſepe hilari corde grauiſſi- mus ille vir ac in orbe ſua in ætate clariſ- ſimus medicus Antonius de la Scarparia exclamãdo pronũtiabat, qui dum octua geſimum annũ duceret dictabat. O aqua vitæ per te iam mihi uita annis viginti duobus prorogata fuit.

Et iam noſtro in tempore extat eximi us medicus Practicuſq; famoſus Iaco- bus Parmenſis anno iam nonageſimo ꝓ ximus, cuius vſu ſibi vitam in longum ꝓ ductam arbitratur.

Extant plurimi tales, qui & auctorita- te & veritate digni ſunt, exemplo quorũ ad eam colendam bibendamq; ſibi eſſe ꝑ ſuaſerunt. Neq; hoc in loco tacitus præ- teribo illuſtrem Mantue primũ marchi onem Ioannẽ franciſchum, in cuius uſu nimiaq; eius quantitate ꝙ plurimũ dele- ctabatur. Is cum frigidi ſtomachi eſſet, ventoſitate frigidiſq; humoribus non ra ro vexaretur, me audiente dicebat. Cum multiplicis ordinis medicamẽta in taliũ

remotionem tentaſſet, nullum quippe tam ſalutiferum tamqꝫ ſubitum ut aquæ ardentis ſumptio.

Eumqꝫ admonuiſſe licebat illuſtrem Phyſicum ſuum Ioannem de Tolētino qui ut arbitrabatur longiſſimis ſic ex eius uſu ſe in annis ſuperuixiſſe. Ego quidem eius uſum ita frequentē tantaqꝫ in quantitate minime laudabam propterea, quoniam frigidi & debilis ſtomachi erat Vſus namqꝫ rerum nimium calidarum innatam caliditatē debilem reſoluit, cū eius humidum ſubſtantiale conſumet, q̊ & ipſa pabulatur. Quamobrem ab eiuſmodi calidis, frigidi debiles exiſtentes plurima eorum quantitate abſtineant. Eius enim cum tanta quantitate ſic continuus uſus illū ad eum errorē perduxit ut ſic debilitate ſtomachi aucta, omīa nutrimenta in ventum cōuerterētur. Verū ad hanc augendam ſex non naturalium rerum inordinatū regimen ut arbitror, ꝙ plurimum ualuit. Sicqꝫ ex ea ſola cauſa eius uſus clare redargui non potuit.

In quinquageſimo autem & quarto ſuæ ætatis anno mortem cum uita conmutauit. Aqua autem hæc apud Modernos ꝙ Veteres laude digna magis facta eſt. Cuius dignitates ſuis dicemus ĩ locis quibus ſic omiſſis ad inſtituta proſequamur

Aqua hæc ardens ex colore & inſtrumento nomen aquæ uitis ſibi aſſociauit. Ex colore ut actũ aqua dicit̃ Ab ĩſtrumẽto uero antiquorm uitis dicto in modum uitis ĩtorte facta, aqua uitis appellata eſt. Non nulli autẽ cum inſtrumentũ hoc caput & caudã habere uideatur, ſitꝗ ut ſerpens retortũ nomen ab ipſo trahentes eã aquã ſerpentinam apellarũt. Hæc autẽ & ſi quintæ eſſentiæ in ꝙ pluribus effectibus proprietatibuſꝗ conuenire uideat̃ æque perfectos non tamen ut illa producit. Neꝗ in delẽdis ægritudinibus calidis uim tantam poſſidere ſentitur. Nam elementarem naturam atꝗ igneam ſapere experientia comperimus.

vite plumbea aut ſtãgnea eius in cõefctione utitur, qui cum cæteris ad intelligẽdum perdifficillior ſit, illum paucis etiã ſubiuncta figura ſatis aperte tibi referabo. Vas autem in quo uinum in primis locatur cucurbita magna eſt & aenea intus ſtagno ornata, in qua trina confixa ſunt roſtra, quorum primũ parte in ſuperiori locatur, per quod uinum imponit᷑ Alterum ad medium cucurbitæ ſituatur cui & vitis roſtrum coniungitur per q̃d diſtillatur aqua. Reliquum in fundo vaſis ordinatur, per quod vtile remanẽs eijciatur. Quæ res ſic præcipue ordinatur, cũ cucurbita fuerit cum fornace coniuncta, quod ſi ab ea ſeparata erit, duo nobis roſtra ſufficiẽt, primũ videlicet & ſecundũ. Nãq; cucurbitã in fornace decẽter locabimus, ut ſi roſtrum mediũ ſuper emineat, cui tina adherebit ſiue ligneũ uas, uitis quantitati ꝓportionatum, aqua frigida plenum in quo uitis ipſa reſideat. Cuius ſuperior extremitas cũ cucurbitę

roſtro medio ipſum penetrãdo contigu=
etur. Poſteaq; ſapiẽtiæ luto optime ſigil
letur, inde fumus ſiue uini ſpiritus egre
diatur. Reliqua uero uitis extremitas in=
ferior in orificium recipientis uaſis pene
trando ingrediatur. Hæc ut actum luto
eodem cõglutinetur. Sit itaq; ignis lẽtus
clarus, ſuauis de quo poſt. Is eſt Antiquo
rum modus & ad uſq; noſtram ſeruatus
ætatem. Et ne inſtrumentũ feruore aquę
deſtruatur & vaporũ eleuatio, ne reſolu
tio fiat. opus eſt quaſi cõtinuo tinę aquã
innouare, & ne ebuliat defendere. Qua=
propter qui ardentẽ aquã magna in quã=
titate conficiũt, currentis aquę loca quę=
runt, cum eius frigiditas nõ nocere, verũ
ad eius perfectionem uideatur accedere.
Nam antipariſtaſi uini ſpiritus ſic forti=
ficantur, & eorum reſolutio prohibetur
Et ut q̃ ſcripta ſunt planius intelligãtur,
hic in plano uaſa ipſa configurabuntur,
quoꝝ cõpoſitio ac coniunctio facile cõ=
prahendeť. Plures autẽ ex Modernis alc
himizan

himizantes cum ardentis aquę excellen
tiam excolendamq̧ dignitatem plane in
telligerēt non curam non minoremq̧ di
ligentiam ac ſtudium in eius cōfectionē
ꝙ Antiqui hēre uiſi ſunt. Eius fabricati
onem in uaſe uitreo laudātes magis, qui
ſibi rotundam fornacem ſtatuūt duobus
dūtaxat digitis fundo a terra eleuato, in
quo foramina quīq̧ componunt, ut ſic p̄
illa äer ingredi poſſit. Indeq̧ ignis meli
us euentari, qua ex re ut continuo euen
tetur, flabello nō opus eſt. Parteq̧ in ſup̄
iori in uno quoq̧ eius angulorꝝ quattu
or cōponunt, ut per ea & fumus & ignis
ſic decenſius exhalare poſſint. Habent
dinde tegulam quam dicta in fornace re
ponunt. Cuius fundus aduſq̧ duorum
digitorum altitudinem cineribus tegit.
Botiaq̧ duobus eſt digitis ipſa regula la
tior. Et locus ille ſic uacuus remanēs bo
ciā circuēs aduſq̧ medietatē eius & pau
lulum ultra cineribus repletur.

Quibus peractis aduſq; uaſis medietatẽ vino repleatur & aliquantulum infra ut locus amplior uaporibus det. Et poſtea capellum ſuperimponatur luto ſapiẽtiæ aut farina & albumine oui papyroq; hu⸗mida diligentiſſime carminata confecto aut ex calce uiua albumine oui, vel quo modo libet pręparato undiq; ex ĩduſtria obturatũ, ne inde aliqua ĩteruematiat reſpi ratio. Cui quidem rei ſemper intenti ſint Caputq; deinde ſiue capelli roſtrum cum recipientis roſtro, eodem cum luto opti⸗me conglutinentur. Fiatq; deinde ſuauis ignis & clarus, ut actum. Sicq; egrediet̃ aqua. Neq; prætermitendũ quin frequen ter capellum peciis in aqua frigida prius infuſis inuoluat̃, ne nimia caliditate ceſ⸗ſet actio. Aqua enim ſic ſua frigiditate cauſa eſt, ut vini vapores in aquã cõuer tantur, & ne eorũ ſolutio fiat. Ii etenim modi duo noſtra etiam ſeruantur ætate. Eorum bonitatẽ & excellẽtia ut Princi⸗pum moris eſt nimia te fortaſſis cum aui

dita

ditate expectare ſentio, ut quæ eligibilior ſit, quæue ad humane uitæ rōem magis accedere a me iudicetur. Rem quippe humeris meis grauē aſſumere ſentio cū ex utraq; parte rationes non deſint. Verum tanta eſt tua in me obſeruātia ut nil mihi tam graue durū aſperūq; ſit, qui lubens faciam. Quamobrem ad id aperiendum, ut facultas mea patietur pace Antiquorum me cōuertam, quod facile meo iuditio verum eſſe puto. Et ut res nobis planior fiet, cuius diſceptationem nullo in libro hactenus perlegi, rē ipſam in cōtrouerſiam aperire tentabo. Habet Antiquorꝫ modus qui ꝑfecto maxima in ueneratione a nobis habendi ſunt, quorum ſtudiis plurima nobis reſerata fuerunt, ꝑ ſe probabilem rationem hanc.

Quāto aqua hæc temperamēto humano quintæq; eſſentiæ propinquior, tanto eligibilior habenda eſt. Sed quæ ex uite exit huiſmodi eſt. Itaq; eligibilior, digniorq; dicetur. Hæc autē ꝑ tot circulatiōes

plures qꝫ multo ea quæ ex uitro exit de na-
tura elemẽtari deſerere celeſtiqꝫ ſic ma-
gis aꝓpinquare uidetur, cum ſic circulan
do continue ſubtiliter magis. Aiunt enĩ
Philoſophi ſic ꝑ circulatas diſtillatiões
multiplicataſqꝫ quintam fieri eſſentiam.
Potentiorem qꝫ affirmãt cũ uini ſpiritus
ſic uniti magis tranſeant ob contrarieta-
tis continuam ꝑſiſtentiam, ſicqꝫ penetra
bilior ac ſuis in effectibus potentior. Ad
uerſantur autem Moderni arbitrãtes tot
circuitões ad eius debilitatem accedere,
cum ſic denſam ſubſtãtiam ſpiritus tam
longa & in uia plurimum derelinquant
Rei etenĩ potẽtia multitudinẽ formę for
tior fit. Addũtqꝫ præterea continua ex
aquæ frigidæ perſiſtentia debilitari ma-
gis, cũ contrariũ forte ſui aduerſantis po
tentiã minuat, & debile forte faciat, ut in
fabroꝝ actionibus indies concernimus.
Cum etenim fornacis ignẽ vigorarĩ curãt
aqua frigida ipſum leuiter aſpergunt.
Cum vero extinguere tentant plurimam

ſuꝑ

ſuper infundunt. Necꝫ hęſitabo cum ad ſalutem grandem accedat hoc loco cõmemorare Principis noſtri verbũ, & in dictoꝝ robur, inquit de cura peſtis. Et aqua plurima frigida ſubito eſt iuuatiua ualde. Pauca aũt conſequẽter ita excitat caliditatem. Quare præſtantior que a lẽbico conficitur, cum non tanta nonꝙ ita continua infrigidatio fiat.

Eſtꝙ ignea magis cum maiorem caliditatis intenſionem ab intenſiori igne ſuſcipiat. Aqua enim uitis intenſioris ignis negotio eget, & ſubtilius conſiderãtes illam deteſtantur malas qualitates occultã & manifeſtam ab inſtrumento recipientem, cum plumbi fumus cerebrũ ac ſpiritualia ledat. Sitꝙ epilepſię uertiginis, aduſti præcipue facturus.

Qua ex re Princeps. Et timiaꝛ eius odor apud aduſtionẽ, & eius limaturã inter uenena annumerat. Amplius cũ frigide ſit & humidę naturę, ſic aquã ardẽtẽ calidã & ſiccã ſua icõplexiõe denigraꝛ iudicaꝛ.

Vitrum aũt non ſic ledere,ſed auxilium
ſua cõplexione præſtare uidetur,cui ſic-
cæ ac calidæ naturæ ſit,corporiq́ huma-
no non diſportionatũ nõ ledens, ſed in-
quampluribus ſuis uirtutibus adiuuans,
qua ex re Modernorum modus eligibi-
lior. Et ſi probabiles rationes uterq́
ut ponderoſa ac difficilis ſit futura ſentẽ
tia. Hũc tamen vltimum,ut Antiquoꝝ
pace ſemper dixerim mihi eligibiliorem
facio, cũ non parum uerear plumbi qua-
litates. Neq́ ſic Antiquos redarguere
præſumo,quos & fortiores rões nõ latu-
ere.Sed in his quoꝝ experientia ſenten-
tiam non ducit in medium in quibus ꝓba-
biles rationes adduci coſueuerunt, opi-
niones diuerſas generari ſepe ſolet. Nã
& ob eã rem Medici ad inuicem ſunt nõ
raro litigantes.Nam ſi aliis modis opera
tam nos habere cõtingeret, de quibus ſta
tim nil ſupra iudicarem. Verũ anteq́ ad
eos proſequar hic in plano fornacẽ ſuo
cum alembico deſignabo.

Et plurimi magis Alchimizantes ut om-

ni in arte negociatiua fieri cõpræhendi-
mus botiã infimo putrido equino ſe pe-
liũt, quem nomina artis occultantes uen
trem equi nominant capellum aeri expo
ſitum relinquẽtes, ut aeris frigiditate ui-
ni vapores ingroſſentur, ſicq́ in aquã cõ
uertãtur, ut in thermis uidemus, cũ aquæ
vapores ad lapideum tectum perueniũt.
Hãcq́ cæteris præſtantiorem eſſe aiunt,
cum calore uiuificatiuo atq́ complexiõi
humanæ proximiori cõfici uideatur.
Neq́ hanc quadam denigratione uaca-
re puto cum in omni artis negotio id acci
dere ſoleat, ut alter altero doctiorem ſeſe
facere ſtudeat, nouus alius ſurrexit mo-
dus, quo extimatur ſic quintam fieri poſ
ſe eſſentiam. Botiam autem cum capello
fortibus radiis ſolaribus exponere inge-
niantur ut inde ſic aqua fiat, quẽadmodũ
ex roſis aliiſq́ herbis in dies fieri vide-
mus. Poſſibilitatem q́ rei declarantes cũ
elementare corpus radiis ſolaribus ĩ ſpe-
culo concauo cõiunctis igneatur, quo fit

ut aiunt multiplicatis ſic diſtillationi-
bus, inde eſſentia quinta exeat humani
corporis uiuicatiua.
Hanc quidem diuinã & cœleſtem philo
ſophantes apellant, quoniam diuino ca-
lore ac celeſti confecta ſit. Id tamen ꝑ dif
ficillimum apud nos eſſe arbitror. Necꝙ
uno in anno plures diſtillatiões fieri poſ
ſe. Verꝫ apud Orientales id fieri non im
poſſibile eſt. Quod ſi tali quiſpiam uſus
eſſet, dicere non expaueſco in uitæ con-
ſeruatione ꝙ plurimum conferre. Non
nulli ad balneum duplici in vaſe confici
unt, quam quidem efficatiorem potenti-
oremꝙ eſſe arbitror cũ aliis in aquis ex-
perientia ſentiamus efficatiores potenti
oreſꝙ eſſe, quæ in balneo ſic conficiunt
his quę in fornace diſtillantur. Nam per
balneum ſubtilium partiũ & ãereaꝝ re-
ſolutio prohibetur, fumoꝙ ac malo odr̃
carent. Surrexerunt quidam magis atꝙ
magis in arte doctiores qui nouo & inu-
ſitato modo ad candelam igne perpetuo
eam

eam ſic diſtillãdo conficiunt,quibus uiſum eſt mitiori calore ac humanę cõplexioni propriori ſic confici poſſe. Is autẽ modus ſolum in arte doctis cognitus eſt quem comparem facio ei,quẽ ex ſole laudauimus. Quibus facile comprehendi poteſt, ꝙ mitis acerba quamqꝫ ſuauior fieri poterit.

Caput.iii. de Materia ardentis aquæ

ET quoniã modis his a me pluſquam ꝙ ſatiſfactum eſſe ĩtelligo,dignum arbitratus ſum ea aperire. q̃ in eius congrua factiõe ſcitu ſunt neceſſaria.

Et ut proceſſus noſter Phyſicus ac rationalis exiſtat ab eius materia exordiũ ſumam, quę ueluti ſingulare ac prætioſum elementum quęrenda eſt. Omnis namqꝫ forma in actionibus naturalibus materiam præſupponit,non autem creatio.

Cum itaque natuarles ſimus, deꝗ natura li actione agendum, materiam ipſam ue- nari primitus inſtitui.

Vinum igitur ex quo aqua ardens cõ- ſici debet dotibus his ornatum eſſe opor tet. Vt ꝗ purum, uetus, nõ maiori ꝗ̃ an nali uetuſtate. Qđ non nulli nouũ apel- lant annoſi & medii comparatione, de ꝗ̃ poſt potens odoriferꝝ ſuaue, guſtu ꝗ de- lectabile. Aqua enim ardẽs ut actum ſpi- ritus ſiue uini anima eſt; Anima quidem uitiato corpore uitiatur. Eo ꝗ per maxi- me cũ pars corporis & ſi nobilior extet. Ideo aquæ mixtio uini ſpiritum ſiue ani mã uitiat & extinguit. Quo fit ut ex im puro confecta in expectatas non exeat o perationes. Annale quidẽ ut purius cla- rius potentiuſꝗ reddatur. Potens quidẽ ut potentiores digniorefꝗ deinde effect us proueniant. quibus inducitur, ut cæte rorum paritate ſeruata nigrum albo eli- gibilius ſit, cum denſioris, ſit ſubſtantię pluriꝗ forma abundet, cuius multitudie

po

potentia augetur. Nigrum autē abundā-
tiorem emittit materiam ualidiorēq; ſub
ſtantiam, & ſi fortaſſe non tam penetra-
tiuam. Qua ex re uinum noſtra in regio-
ne Marzeminum dictum hac in re duxi
conuenientiſſimum. Clarum eſſe opor-
tet ut quātum poſſibile eſt à terreſtri ma-
teria elongetur. odoriferūq; eligat̃, cum
odor ipſe ſuauis ſpiritus humani naturę
conueniat, uitalem præcipue uirtutē hu-
manarū uirtutum omnium robur ac parē
tem q̃ maxime colendam. Nam ut in ho-
ras uidemus ſuauiſſimis odoribus ani-
malis uirtus uitaliſq; ſuſcitat̃. Quid igi-
tur iudicandum eſt cum fetido ac putri-
do uino ipſa cōficiatur aqua. Et ſi ex ſub
limatione rectificari uideatur. Nam hoc
in loco mihi in teſtimoniū adducā illud
gramaticorum uerbum. Omne deriuati
uum ſui primitiui naturam ſapere. Et ſit
guſtu delectabile ac ſuaue, cum ex hoc a-
propinquare magis temperamento uide
atur humano. Guſtus enī quidā tactus ē:

Tactus vero bonitatē temperamēti enun tiat. Sic facile ītelligi poteſt quantā uim habeat acetoſum ac malo ſapore infectū

Heſitabis fortaſſe ſi dulce eligibilius erit, neq; hæc facilis eſt diſſolutio cū in ea ſapientes diſcordes inueniam. Diſcordia nam q; ſapientum in re difficultatem arguit. Ego quidē ſentētiam meam pace aliroum paucis perſoluam, ne multitudine uerborum te tedio afficiam. Nam cū ſapor dulcis naturæ humanæ magis amicari videatur, propter quod Princeps. Stomachus bene diſpoſitus non eligit ſaporem ſupra dulcem. Exiſtimo dulce cæteris cum conditionibus eligibilius eſſe. Quod ſi obiiciat̄ terreſtrius eſſe, ſicq; a ſpirituali natura elongatū magis. Fateor, Sed ad conuenientem ſpiritum reduci in uirtute ignis, dicendū. Eritq; aqua mitior, & noſtræ naturæ amicabilior. Nam in ea moderatio q; plurimum celebrāda eſt. Quibus omnibus inducat̄ Cretenſe vinum de Tyro, Maluaticū, Ribo

leū

teum Græcum, Vernatinũ, de quo poſt Romanitium vniuerſaliterq́ omne tale conditionibus de operibus actũ eſt aſſociatum in aqua ardentis factiõem q̃ optime ualere. Quibus facile comprehendi poteſt ut cur ignominia aquæ ardenti aſcripta eſt, cum ſic in ſibi attributos effectus nõ perueniat, materiæ quidem imp perandũ eſt magis, atq́ etiam magis vrbium Cenſoribus ciuium ſuorũ ſalubritatem negligẽtes proprio immerſi negocio, qui in tanta diuinaq́ re diligentiam non adhibent audientes publice enuntiatum, ex uinis putridis aquoſis ab Operatoribus ipſam cõfici. Arbitror ex Ver natino Ianuenſi, cui magna ſpiritus copia non deſt ardentem aquam præſtantiſſimam fieri poſſe. Ex vinis quoq́ Gropeliſquorum ætas primum non tranſcenderint annum,

Exq́ Vultrinaceis, que annoſitate indecentiora fieri videntur.

Et eius dignitatem ampliſſimam ape-
riemus cum de ea compoſita à nobis ſer-
mo erit. Quo inloco potentia dignitas
ardentis aquæ, cæteraq; experimẽto pro
bata de ea dicentur.

Caput .iiii. de quantitate extrahenda.

ET cum ſatis de materia actum
eſſe putem, ex poſtea agendum
eſt quanta ex materia quantitas
extrahi debet. Impleto itaq; aduſq; medi
um uaſe ipſo de tribus ptibus, altera ex-
trahi habet. Hicq; conſyderandum eſt,
quid de duabus aliis agendum ſit: Pro-
pterea aduertatur qđ nõ nulli partem il-
lius prime uenientis aquæ eamq; inutilẽ
uaporoſam & aqueam ſpernunt. Quorũ
error ex dicendis apparebit, & tertiam ex
intromiſſo recipiunt, quã tertiam denuo
& ſecundo in uaſe ad diſtilandum & pri
mam ſic recundunt. Ex eaq; ut prius ter-
tia pars extrahitur. Similiq; modo tertio
operant̃

operantur loco. Quod ſi ad quartam ſub limationem peruentũ ſit, nihil quaſi ex ipſa minuitur materia. Hæc itaq; ardẽtis aquæ multiplex operatio eſſe debet.

Tu itaq; conſydera quæ qualiſq; ſit aqua ardens miſerulis perſonis in plateis uendita. Aiunt & plures vulgaribus Operatoribus doctiores ardentem aquam perfectam eſſe, quando ex decem una extrahitur menſura. Hocq; prima ſui in operatione. Nam cũ ardentis aquæ noticia me plurimũ delectet & alios doctiores ſemper reddere mihi cura ſit, aliquos etiã gratos modos de quantitate extrahenda deſcribã. Primum itaq; ſtatuendũ eſt quod ſi ex vino multũ potenti cõficiatur, quintam eius quod in uaſe locatũ fuerit ea ex operatione, exire comperietur. Ideoq; uini potentia ac debilitas conſideret. Qđ ſi ſecundo diſtillata fuerit medietas eius quod per prius diſtillatũ fuit in uaſe ſic reconditum egredietur. Siq; ad tertiam perueneris operationem ex quinq; parti

bus quattuor remanebunt. Et ſi ad quartam tranſibimus nil aut nil quaſi diminutum ab eo quod in tertia reconditū fuerit inuenietur. Nonnulli vero medietatē reconditi prima extrahunt in operatione. In ſecunda ſeptem de partibus decē. Tertio vero cū operatur de ſeptem quinq; partes colligunt. Et cōmuni nomine eam aquam perfectānominant, q̄ ex tertia prouenit diſtillatione. Verū perfectiorem ſcribunt cum ſeptem vicibus diſtillata erit, decimā ſemper tantūmodo colligendo, perfectiſſimam vero cum ad uices decem ſic diſtillando peruentū fuerit Ex hac eſſentiā quintā fieri aiūt, de qua actum eſt in initio, hi enim ſunt viri qui ſic circulando eſſentiam quintam uenāt Inoleuit tamen cōmunis operatorꝝ uſus & trina diſtillatiōe cōtentus ſit, aut quia ita laborioſo negocio faſtidiat, aut quoniam lucro magis intentus ſit. Ego quidem cum ardentis aquæ effectus mature ſum contēplatus, quoſdā ad uitæ noſtræ

pro

prolongationem obſeruationemq́ plurimũ accedere nonnullos ad ægritudines remouendas potenter ualere, fuerimq́ ſic in diſtillationibus obuerſatus.
Id plane ſentiebam in his uariis cõplendis, uarios extrahendi modos obſeruari oportere per pautiores ita circulationes eam duci, quæ ad vitæ cõmoditatem acceſſura erat, ut de vino potenti ut maluatico ſecunda ſufficeret circulatio, ſi prime in diſtillatione medietas egredietur, eiuſq́ ſecundo pars tertia. Verum in remouendis ægritudinibus ad tertiam pertranſeundum eſt, & de tertia tertiam colligendo. Studium nanq́ duxi eſſe in cõſeruationem ſuæ humiditatis, qua ſpiritibus fit proximior, quam quidem tot ex diſtillatiõibus deperdit, & guſtui ſuauior, in caliditate remiſſior, ſicq́ naturæ fit amicabilior, poteritq́ ſic doſis augeri & efficatior fiet, cum potentia rei penes multitudinem formæ attendi habeat.

His itaq; plane haberi poteſt quantã vi una altera maiorẽ habeat. Et quæ in plateis lucri cauſa venditur ueniẽs in diſtillatione. Et quæ colẽda quæue negligẽda ſit intellige. Quod ſi alchimia hæc quempiam delectauerint, principia habet, quibus hac in arte doctior fieri poterit. Volo autem ut hæc de quantitate extrahenda inpræſentiarum nobis ſufficiant.

Caput .v. de vaſis & eorum materia.

DAmnauimus vitẽ plumbeam, cũ qualitate aut manifeſta, aut occulta ardentem aquam lędere arbitretur. Neq; minerale aliud ĩ ſalubrem eius factionem præter aurũ aut vitrum accedere poſſe exiſtimatur, Horũ autẽ vnum quodq; ſuæ complexioni cõmoditatẽ afferre ſentitur, cum aurũ æquale ſit animę humanę ac corpori plurimas ac glorioſas afferens vtilitates.

Vitrum vero in cõplexione calidum eſt

& ſiccum,quo ſibi ſimili cõgaudet, neq;
ad corpus humanũ paucas ꝓprietates ha
bet,argentum autẽ hic obmittimus cum
frigidæ cõplexionis exiſtat. Sicq; & ter-
reũ vas,quod ĩutile dicimus. Vaſa aũt au
rea magiſtratibus omittamus, quorũ cõ-
poſitionem ex dicendis uitreis facile in-
telliges. Eliganter itaq; uaſa uitrea, quæ
ut ignem potenter ſubſtineant,groſſa no
tabiliter eſſe debent,ex uitro albo,quoni
am eligibilius eſt viridi aut citrino. Sitq;
ĩ fornace diu coctũ cum ex diuturnitate
decoctiõis & claritatem & denſitatẽ prę
ſtantiorem cõſequatur. Et citrinũ uiri-
di eligibilius, quæ groſſities permaxime
in botia intelligatur. Capellum autẽ am
plum ſit & decenter groſſum. Ad multi-
plicationẽ autem aquæ eius amplitudo
cõferre videtur,quoniam plurimi inquã
titate vapores ſic ad eum uenientes frigi
ditate peciarum ut actum, quo adiuuan-
te in aquam ipſam cõuertuntur. Collum
autem botiæ ꝗ plures longum facere in-

geniati ſunt ſic opinantes,ut vnica ex diſtillatione perfecta aqua haberi poſſit, & longius breuiori decentius eſſe. Quam obrem ſocius noſter bociam in plano domus ſituabat,& capellum in ſolario. Ego quidē arbitror multiplicatā diſtillationem magis cōferre. Et ſic eam quintæ eſſentiæ appropinquare magis, cū ex multiplicatione diſtillationis ſic continue ſubtiliter magis & naturam elementarem magis deſerat,ſitqꝫ ſua in cōplexione mitior,cum rarior inde reddatur. Vituperanda admodum eſt, quæ plateis venditur plumbea atqꝫ plumbeo capello confecta.

Caput.vi. de igne faciendo.

BOnis autem & ex electis lignis ignē fieri congruit ne ſpiritus vini à lignis ipſis aliqualē ſuſcipiat alterationem,itaqꝫ nō uallosa,non putrida, aut corrupta ſint, non humida, non vmbroſa, ſed radiis ſolaribus

bus exiccata. Sic ſicca ut minor q̄ poſſibile ſit inde fumus egrediatur. Ea nanq̧ eligamus odore ſuaui à natura dignifica ta,ut iunipina,cupreſſina, laurina & huiuſcemodi cum potiundi facultas dabit̃.

Laudamus & ſalicina ſicca,ſicco loco nata,quorum ſuauiorem facimus ignem atq̧ meliorem. Quercina autē ſicca nō aſpernāda ſunt. Verum cū denſiori ſint ſubſtantia ignem accēdunt fortiorem. Carbonū vero ignem non conmendo cū à fumo pernitioſo non abſoluatur, quo nunc epilepſiam,ſcotomiam, vertiginē, quandoq̧ apoplexiam generet, faciatq̧ mirum in modum ſpiritus animales ſilueſtres eſſe. Sit autem ſuauis, clarus non fumo aſſotiatus, ut actum. Sunt nō nulli ex fimo equi putrido & viua calce cōmix ta cū aſperſiōe aquæ ī fouea ſic ignē faciē tes. Cæteriq̧ cū cādelis,quę certe cęteris meliores exiſtūt,qui lignis ī eius factiōe nō operāt̃. In huius aūt factiōe diuerſi diuerſos modos hēnt,quibus de cognitiōe artis parua ē notitia.

Qui uero de conficiēdo uitro agnitionē ꝑfectā habent, eodē igne operētur. Sicq; in cęteris alchimiæ effectibus eſſe debere putabis. Neq; tāta diuerſitas ſurrexit ni quod magna ignorantia abundauit. Sed ad reliqua me conuerto.

Caput. vii. de ſignis demonſtratiuis perfectionis & complementi eius.

CVm autem ſic noſtra operatio conſūmata erit, conſequens eſt ut aliquo cum ſigno eius complementum perfectionemq; declaremus. Duo equidem ſigna de bonitate, ac eius cōplemēto colligātur. Primū enim eſt cum linius pannus ſiue charta ī ea īfuſus à flāma ignis illi appropiquata ſubcēditur. Quæ ſi ſecundo ei approximabit, cōburet, quia aquam euanuiſſe demonſtrabit. Hanc cōpletam perfectāq; eſſe dicimus. Sicq; ſic apꝓximata flāmæ tantummodo ſuccendetur, non combure

tur

tur quæ incompletã imperfectamq́ tene amus. Alterum quoniam ſuper linguam poſita ſi fortis erit ut ignis aut acuta flã ma non lędens iudicatur cito tranſiens, debilis uero nonledet.

Tertium quidẽ ſuis ex effectibus, de quibus ſtatim egredietur, cuius experientia nos doctiores reddet. Quartũ cum oleum ſupernatauerit de quo poſt. Quintũ cum i fundo cyathti poſita fuerit, eiuſq́ fundum ſic accenſa ſiccum reliquirit. Et ſuper uolam poſita & accenſa ſine lęſione euaneſcit, ut bõbardarum puluis. Et quidam eam ſignificãtes magis cum optima fuerit, aiunt ſuperimpoſita tabulæ, & accenſa tabulam cõburit. Verum non eſt ſententia hæc colenda, quoniam quãto dignior & eſſentiæ quintæ propĩquior, tanto ab elementari potentia remotior, & ſubtiliata magis atq́ rarior facta minus imprimit.

Caput .viii. de ꝓprietatibus ſimplicis ardentis aquæ.

DIgnificatam quidẽ apud Mortales, magna etiam cũ laude ardẽtem aquam ĩuenio, cum ſuis in effectibus ueluti diuina in dies uideat̃ Carnes quidem cito corruptibiles cæteraq; talia in ea locata a putrefactione omnino defendit. Et cadauer ex ea linitũ a putrefactione præſeruat, quam nõ nulli ſecundũ balſamum nominarũt. Et curioſi quidam ſic fructus putreſcibiles in ea aduſq; inuſitatum tempus illęſos conſeruant, quibus non idem remanet ſapor corruptam rem reparat, putrefactionẽq; ex ea tollit, & illęſam reſeruat. Nam ex ea corruptum vinum reparatur, ſi in cado Ferrarienſi duæ infundantur vntiæ, quo fit ad ſuum ſaporem colorem redeat. Cuius rei cognitione non nulli ditati ſunt. Nam ardentia, corrupta uina præcioſaq; huius beneficio per eos conciliata fuerunt. Muſtum & vina turbida iniecta calida potenter clarificat, venenũ deſtruit, & contra elementarem aquæ naturam

ſub

ſubcenditur. Oleoq; ut actum ſuper emi net, dum eo cõmiſcetur. Ouumq; in ea infuſum coagulat, & carnes decoquit, præcipue quæ potens eſt, & quod admiratione dignum eſt, rerum ſaporem in ea infuſaꝝ tribus in horis aut quattuor ad ſe extrahit præter zuccari dulcedinem, quod in ea non diſſoluitur. Nam ſi in ea garyopholus eo pro tempore infuſus ſteterit, ſi deinde aquam guſtabis, te garyophylum ſentire iudicabis. Si garyophylum lignum eſſe dices. Quæ res in uiola cæteriſq; floribus pluribus non inuenitur dubium philoſophis relinquendum. Aiunt & venenum exterminare, quæ res in venenis frigidis ut opiũ, iuſquiamus mãdragora, & eiuſmodi audienda eſt, cũ cor ſic lęſum uiuificet, & ſuis in qualitatibus his recte exponatur. Habetq; non paucas proprietates alias, quibus in ſalubritatem humani corporis quã maxime accedere videtur. De quibus a me quodam certo cum ordine agendum erit.

Caput nonum de iuuamẽtis & bonitate ſimplicis ardentis aqnæ.

BOnitatem & iuuamẽta ardentis aquæ narraturus ea certis cũ aureolis tibi apẽrire conſtitui, ut ſic quæ tibi grata ſunt facilius memoriæ commendentur. Ordo quidem ad memoriã ꝗ̃ maxime facit. Dicamus itaqꝫ principem ſequentes. Aqua ardens uini ſpiritus eſt & anima ut actum.

Electio.

Eligatur ꝗ̃ ex vino nigro dulci, non veteri, claro & huiuſmodi, de quibus actum, in uaſe aureo aut vitreo confecta. Præcipue cum vitæ cõſeruationem, aut porlõgationem quærimus, ſecus cum in expellendis ægritudinibus ea uti uolumus. Nam potentiora vina eo pro tẽpore conuenientiora.

Natura.

Calida eſt & ſicca, non tamen ab humiditate ãerea & celeſti abſoluta, cum caloris

na-

naturalis per ſe ac per accidẽs ſit confortatiua, complexio quidem accidẽtalis eiusquia elemẽtaris, cœleſtem in denominatione uincit, quæ cũ ſic calida ſit & humida, ſicca ĩmo calida denominatur. Et cœleſtis caliditas & humiditas, ut arbitrañ, primũ gradũ nõ multũ excedere uideẽ. Et ex uino potẽti uteri & huius ſecũdũ accidẽtalẽ complexionẽ ad quartum peruenit gradum cum naturã ignis ſapere videatur. Quoniã ſi tanta caliditas in ſubſtantia denſa creata foret, non minus pipere calefaceret. Verum & ſi tantæ ſit intentionis, nõ tamen tantæ potentiæ exiſtit. Nam tolerabilis eſt eius læſio, & cito tranſiens, quæ ex elementari prouenit cœleſti remanente, de quo in fine capituli. Hæc autem ſuis in qualitatibus moderatur uini potentia aut debilitate, & artificio & vini nouitate. Quibus ĩducatur cum ad tantum gradũ perueniat, eius doſim à doſi magnarum medicinarum non multum eleuari debere.

Deteſtandus itaq; erit ad untias tres im= moderatus vſus. Nam vidi virum qui ex ea vntias quattuor ſine læſione ſumebat Id tamẽ arbitror doſim ſic deſignari poſ ſe a dragma vna ad ſummũ uſq; ad vntiã Mediumq; uariare opus eſt corporũ ua= rietate petente. Accidítq; ad eius augen= dam doſim, aut minuẽdã aër, regio, ætas tempus anni, & ſimilia, Neq; hoc loco præteribo Siminianum tuum a vaginis nuncupatum, qui eodem in die plures ad uſq; vntias duas & dimidiã & quandoq; ad vntias tres de ea aſſumit, qui ſic iã mul tis annis uſus eſt. Ex vſu q; tali ſe coti= nuo ſanum ſuperuixiſſe prædicat. Neq; altera uſus eſt medicina, ut arbitretur iã triginta annis, eius beneficio vitam ſibi productam fuiſſe.

Operationes. Eſt calefactiua exicca= tiua, maiorq; eſt ſua ſiccitate calefactio, ac humiditate ſiccitas, de quo poſt. Qua ex re in ægritudinibus calidis magnum non videtur afferre iuuamentum.

Magis

Magis autem in ægritudinibus frigidis phlegmaticiſq; ꝑ maxime mirꝫ in modū conferre experimur. Eſt ſubtiliatiua, reſolutiua, ventoſitatum carminatiua, oppilationum apitiua. Quamobrem exercitio carētes ut præſbiteri religioſi, & quibus literaum eſt ſtudium, curiales cæteriq; tales, quorꝫ uirtutes nō confortantur naturales. Et ſuꝑfluitates multiplicatæ nō reſoluūtur. Ea inter cæteros mortales uti habent, illamq; cum magna ueneratione colere. Eſtq; caloris naturalis cōſeruatiua naturali ſua caliditate & humiditate, ſpiritum augumentatiua uiuificatiuaq;, quas obres in prolongatiōem uitæ mirifice accedit.

Decoratio.

Vſus eius quotidianus ad dragmam unam cum vntiis tribus vini electi odoriferi, ut aiunt canos ſuo in aduentu retardat, iuuentutem ſic conſeruat, tineam capitis ulcera, ſcabiemq; omnem tollit,

ſic mane & ſero lauetur ex ea præcipue ſi cum ſandaraca gum̃ata fuerit. Lentigines cũ ſanguine ueſpertilionis linita delet. Et cum tartaro & ſucco fumi terræ faciei puſtulas.

Caput

Sodam antiquam aufert, cum de materia frigida ſit caputpurgio ex ea facto. Epilepticis opitulatur, & apoleticis ſuccurrit, ſi potat̃ præſertim in aqua in qua diamuſcus fuerit infuſus, ſicq; ex ea lauetur caput, ſi odoratur, ſi caputpurgium ex ea fiat. Et indies occipitio loto aut ex ea madefacto memoriam auget ac conſeruat. Hiſq; præcipue quibus locus ille humiditate ſuperflua læditur. Catharrũ frigidũ & humidũ vſus lotiõis eius exterminat, & cũ petiis in ea infuſis torturæ paralyſiq; iuuamẽtũ affert. Fortaſſis obiiciet̃ cũ tremor parua ſit ac diminuta paralyſis ſitq; tremoris factiua, ut aiunt & quomodo paralyſi ſic conferre videbitur. Exiſtimandum quidẽ id contingere, dũ

intra aſſumitur. Opinantur autem non
nulli uſum eius tremorē adgenerare. Nā
cum nimium ſubtilis ſit ſubſtantiæ pene
tratiuaq; nimis atq; non nimis vaporati-
ua, accidit eam ſic actuatam cerebrū ori-
gineſq; neruorum penetrare. Qua ex re
cum ex ſtomacho uapores phlegmaticos
plurimos ſecū conducat, ſicq; eos in ori-
gines neruorum penetrare facit, quare ex
eis ſic leuis opitulatio fit tremoris cauſa
tiua. Dubium autem hoc cū ampliori p̄-
ſcrutatione egeat, quo multi vexātur, in
poſtremis aperietur. Confert & ſpaſmo
humido, ſquaſmoſumq; caput liberat, cū
ex ea ſanguine leporis mixta roratur, &
odore ſuo frigido ſuccurrit cerebro. Paſ
ſionibus eius frigidis ac humidis magi-
ſtraliter applicata ſuccurrit.

Aures

Contra ſurditatem ſuis cū canonibus in
iecta tinnitum tollit ac ſibilum.

Naſus

Coryſam fugat ac humiditates per nares

uenientes exiccat. Et oppilationem in eis factam aufert.

Os.

Paralyſi linguæ ſubuenit. Petia in ea infuſa, linguęq; ſuperpoſita, dolori dentiũ ex cauſa frigida ſuccurrit, eorum corruptionem tollit. Gingiuas corruptas et putridas emendat. Lęſis labiis ex uentoſitate aut ex frigiditate ſubuenit.

Oculi.

Contra oculorum ægritudines frigidas exterius linita, bibita aut ĩpoſita, uiſum conſeruat, eoq; præcipue cum eius debilitas ſtomachi uitio uenerit exterius linita, aut intus bis in die poſita, lachrymas mirabiliter compeſcit ac exiccat. Quod id fiat, aqua roſata aut antimonio moderata, laudabilius cenſeo, non fueritq; lachryma calida, neq; in principio currẽs, neq; per interiora uaſa ueniens. Quamobrem peritos ſemper in arte conſulas. & ſic adminiſtrata oculorum caliginem anullat, corrodit ungulã. Viſum ex cauſa frigida

ſa frigida, debilitatum fortificat.

Pectus.

Vocem ex cauſa frigida deperditam reſtaurat, anhelitum ut actum uſa fetidum remouet. Id cũ præcipue ſtomachi uitio uenerit. Aſmati ex cauſa frigida ac ueto ſa ſuccurrit, cum decoctione caricarum aut liquilitię potata. Peripneumonię tremori cordis ex uentoſitate & cauſa frigida ſubuenit. Adde quod nihil melius ea eſt ĩ ulceribus & humeroſis exituris mãmillarum deſiccandis, & extenditur ad maligniora uirtus ſua, ut dicetur. Et aſſeruerũt quidam ꝙ eius uſus cũ tyriaca omni die, cor ab aẽre epidimico defendit. Neq; remedium hoc deteſtor ſuis in temporibus moderatum, de quo poſt. Pulmonis humiditates ſuperfluas exiccat, reſoluitq;.

Stomachus.

Frigido ſtomacho & phlegmatico & humido, pauca cũ caliditate coniuncto, mirum in modum intus & extra ſubuenit;

Quæ res ut actum de Marchione Man=
tuano moderanda eſt. Cuius vſus quoti=
dianus fuerat. Quãtitatẽq̧ uariare opor
tet, virtutis ac tẽpoꝝ locorũq̧ uarietate.
nã i tpibus frigidis ſecurior erit eius vſus
maiorq̧ quãtitas ſumi poterit. Eius uẽto
ſitates ac dolores ventoſos diſſoluit, ac
continuo ceſſare facit. Et cum in reſoluẽ
das ſtomachi ventoſitates ac dolorẽ ven
toſum Mãtuanus Marchio plurima me
dicamẽta tentaſſet, nullum aquæ ardenti
par eſſe dicebat. Cuius rei teſtis ſum ego.
Oppitulationi plenis ac epatis ſucurrit.
Idropiſi ex cauſa frigida conuenit, quo
in caſu præſumunt quidam omni die da
ri ad quantitatem mediæ teſtæ oui. Et re
nibus calida ſuppoſita eoꝝ dolorẽ au=
fert, & in ventoſo mirabiliter operatur.
Ventoſitates inteſtinorũ diſſoluit, Sicq̧
dolori colico atq̧ iliaco uentoſis ſubue=
nit, aut per os, aut ꝑ inferius ſumpta aut
exterius cũ panno aut filtro ſuperpoſita.

Membra expulſionis

Sterili

Sterilitatem ex cauſa frigida aufert pota ta & peſſorizata & frigidis natura ſubuenit ad maſculãdum.

Iuncturæ.

Arteticę podagrę, ſciaticę ex frigida cauſa præcipue factis in declinatiõe ſuis cũ canonibus adminiſtrata, & ex frequenti applicatione peciarum in ea infuſarũ calidarum ſciaticæ loco appoſitarum vidi Forliuii quendam liberari. Hæc eſt etiã elegãs medicina d olori ex neruo aliq̃ ſemi inciſo, & ſpaſmo familiariter medeẽ ſi bene cum aliis medicinis conducatur.

Vulnera & vlcera

Fiſtulis cum inſtrumento iniecta, ac noli me tangere ſubuenit.

Febres

In quartana præcipue phlegmatica p̃ horas duas ante acceſſionem exhibita cũ his quæ melancholiã reſpiciunt, ut bugloſſę flores aut boraginis, mirum inmodũ ſubuenit ac paroxiſmũ abbreuiat. Sicq; aliis febribus ex cauſa frigida uenientibus.

Venena.

Venenum expellit tyriaca aſſociata. Ipſa enim continuo medicamen ad cor cõducit, uermes interficit. Etiã ſi exterius corpus liniat̃, necꝫ uenenoſum animal, ut aiunt, ei approximare auſum eſt. Valetcꝫ, ut actum, peſtis tempore, & ſuper glandulam poſita, cum uirtute confortatiua ac ueneno ſi humoris ad ſe attractiua non careat. Hæc autem omnia, ut nõ niſi cum ratione adminiſtrẽtur, & canonibus ſuis munita eſſe debent. Quod ut tibi magis complaceam, ſintcꝫ res meæ tibi frugi magis, hos addam nõ poſtergandos canones, de quibus ſtatim.

Canones.

Primus, ꝙ quæ de ardenti aqua ſcripta ſunt, intelligi debent in ægritudinibus, præcipue frigidis, quæ ſic cõferre uiſa ſunt. Aqua enim quam eſſentiam quintam no-

tã nominauimus, in omnibus indifferenter ualet. Et de hac non eſt ſermo noſter. Poteſt autem & hæc arderns dari, ſi cum ea frigida opportuna commiſcentur.

Secundus, ꝙ effectus eius in morbi cauſa illaꝗ plurima exiſtente, niſi prius congrue præcedant euacuationes, rationalis medicus tentare non debet, ne omiſſo ſic uniuerſali, particulares eius glorioſi effectús a uulgo indigne damnentur. Sicꝗ pauca fuerit materia, cuius ab ea reſolutio ſperatur, aut mala, aut ſimplex fuerit complexio, ſic eius uires continuo tentandæ erunt.

Tertius, ꝙ ipſius operatio paruo perficitur ſpacio, ut arbitretur non niſi ad horam uirtutem habere, pręcipue cum membris applicatur exterioribus, ob quod cum ab ea fortis ac longa quæritur actio, neceſſaria eſt frequentata iteratio, aut eius cum alio forti & denſo commixtio, ut de compoſita agetur.

Cōpoſita enim actio longiori tēpore per durat, ut gūmata maiori non gūmata ut in applicatione eius cum gummi in cura ſciaticæ ſentimus. Quartus ꝙ impræme ditate pura dari non debet pueris perma xime, ac iuuenibus. Sed cū ea vinū aqua= q; alia cōmiſcenda ſunt medicorum con ſilio. Senibus vero ſecurius exhibetur his præcipue qui ſtomachum frigidū & humidum poſſident. Neq; quotidianus vſus in oībus laudādus, uerū quibuſdā de tertio in tertiū pitoꝝ conſilio. Quin= tus ꝙ cum mitior ſpiritibus ſit feruēti cō formior dum uitæ prolongatio queritur doſis augenda erit, ſicq; fiet uarius uſus dum ſanitas quęrtur, dumq; expelli ægri tudo tentatur. Et ut planius atq; firmius capiātᷣ quę de ea ſimplici ac ſi dictaſūt, ac de compoſita dicētur. Non inutile facio hoc in loco uini dignitates potētiasq; in medium ducere. Nam cum reſeratæ cer ta cum ratiōe fuerint nō hæſito quin cre= dulitas fideſq; dicendis amplior dabitᷣ.

in

in quibus aquæ ardentis excellentia ma=
xima cum veneratione ſplendebit, cū ui
ni ſpiritus ſit & anima pars ſuo corpore
dignior, accedetq; fortaſſis ut qui legens
diuinam hāc aquam neglexerit irreuerē
terq; aſpernatus fuerit, eam honore dig=
nam prædicabit. Vini quidem calidita=
tem a cœleſti calore ſolari emanare mini
me hæſitabit, cum ab eo uuarum matura
tio omnino fieri cōpræhēdimus. Quod
autē ab alio eductum eſt, eius a quo edu=
citur naturam retinere non negandū, cū
orta ſuis atteſtentur principiis in virtute
& vitio ſuarū operationum. Itaq; uini ca
lorē cœleſtē diuinū q; eſſe nō īdigne An
tiqui enuntiarunt. Calor quidē cœleſtis
humano calori cōiunctus, cū hominē ge
neret, arbitrādū equidē eſt, & ipſum nu=
trire & uitā in longū ducere poſſe. Nam
cuius potētia ī maius eſt, in minus poſſe
fatēdū eſt. Quamobrē cū homo & ſol ge
nerēt hominē, Ariſtoles, Id cōcedēdū ut
calor vini calor naturali noſtro, ut Prin=

ceps, maxima ſit cum proprietate cõiun-ctus, quo fit ut ſit uirtutis uitalis confortatiuus, cum a ſuo ſimili ſimile conforte tur. Ipſiusq́ multiplicatiuus nec nõ reſtuaratiuus. Ex eodem autem generamur & nutrimur. Ariſtoteles.
Et quis ita inſane mentis erit, qui his nõ conſentiatur? Experientia quidem indies comperimus uini uirtute ſincopizatos releuari. Quod plane Sarraceni intelligentes ſincopizatis, ut a morte releuentur, contra legem uinum exhiberi non prohibent, quinimmo concedunt & offerunt. Et quis non niſi cæcus, qui de lumine iudicare uoluerit, his contraire poterit. Nam in horas uidemus cũ fuerit quis in uirtutute nedũ animali motiua, ſed & uitali reſolutus in cõſuetas operationes minime potẽs ſe fateri ex potu uini ſuauis ac guſtu delectabilis ſic potando reſtaurari fortificariq́ in eas operationes, in quas prius non poterat potẽter poſſe. Conſueuerũt etenim potatores ſic poſt

potum enuntiare ſe duplici pretio uale-re. Nunquid philoſophorum ſententia hæc eſt. Princeps.
Vinum debiles efficit fortes, propterea quod uelociter præbet augmentum in ſubſtãtia ſpiritus. Itaq; uelociter ut Auerroi non diſplicuerit. Vinum non per tot digeſtiones tranſire, ſed paruo in tempore in ſpiritum conuerti, naturæq; humanæ cum opus erit, mirabiliter ſuccurrere, cum calorem cœleſtem humano proportionatũ in ſe claudat: Albertus Muſæus, Patauinus Poëta, quem uini dignitas non latuit, ait.

Rebus in Humanis o nimis laudabile
uinum.
Præcipue aſſuetis uitæ pars maxima
noſtræ.

Quãobrẽ cũ naturæ humanæ ipſo auro amicari cõformariq; magis ſentiatur, arbitrandũ quidẽ eſt in uitæ prorogationẽ auro potabili plus poſſe cõferre, quo nõ nulli Alchimizantes gloriantur.

NONVM

Vinum quoq; uitæ humanæ nutrica-
tionē, & elongationem à natura inuen-
tum eſt, in corporū generationē ꝙ plu-
rimum operans, quoniā ut actum ex eo-
dem uiuimus & generamur. Eſtq; ſic na
turæ humanæ familiare magis. Aurum
autem ad has corporis cōmoditates mi
nime principaliter inuentum eſt, ad eas
accedere non uidetur. Et ſi in quibuſdā
corporis utilitates accedat a generatione
& nutricatione remotas.

Qua de re pace ſic Alchimizantum dicā
In uitæ humanæ cōſeruationē, plōgatio-
nemq; ardentem aquā ipſo potabili auro
præſtantiorem. Oridendū cū addant ſuæ
dignitati ipſum ſic in ſubſtantiā liquidā
cōuerſū ad formam propriā amplius re-
duci non poſſe, quam ſi retinebit non hę
ſito ipſum reducibile eſſe, ſi non aurum
non erit, Hiſq; induco ut ex concluſis
plane intelligamus ipſo auro potabili ar
dentē aquam in uitæ conſeruationē pro-
longationēq; magis ualere, cum modera

teaſ

te aſſumpta fuerit, cum uini efficatior no-
biliorqꝫ pars exiſtat. Vino nileſt nutribi-
lius. Nã Hippocrates, Facilius eſt potu
q̃ cibo repleri. Et dux medicorũ. Vinũ
præ cæteris eſt nutribilius. Plęriſqꝫ in lo-
cis uitellis ouorum & pullorum iuri com-
paras ipſum nutribilius facit cum magis
penetratiuum extet, cum ſpiritibus pro-
portionatum magis. Nec nos experien-
tia fallit, cum potatores minus comeden-
tes impinguari magis videamus, come-
ſtores potantibus minus. Vinum quoqꝫ
uirtutes ſic omnes & ſpiritus reſtaurat.
Spiritus autem prę cæteris nutribilius vi-
no citius teſtauratur. Quare ut Alman-
ſor, Auerois alacritatem gaudium iocũ-
ditatemqꝫ inducit & Auerois a tota ſpe-
cie melancholiæ aduerſatur, cum calidũ
ſit & humidum gaudium inducẽs, & me-
lancholia ſpiritus à cõſueto naturali ſyl-
ueſtres facit. Videmus bibulos indies ex
potu vini iocundos fieri, & quandoqꝫ ſa-
lamones nunc ſimias appellemus. Neqꝫ

in eius innumerabiles dignitates hoc in loco proſequendum eſſe arbitror. Sat nobis eſſe debet.

Quod in hominum generationem uitæ eius prolongationem, ſpirituũ multiplicationem, reſtauratione͂, quibus uita conſeruatur prolongaturq́, inuentum ſit, Princeps. Vinum ſemper habet per eius eſſentiam ad ſpiritum cõuerti, Quæ omnia & experientia comprehendimus. Vino utentes carnoſiores eſſe, et rubicundiores generatiuos magis in coitu potẽtiores. Quamobrem ut ſuam ſeruarent pudicitiam de cultu fœmineo Romani magis ſolicitantes fœminis uini potũ prohibuerunt.

Equidem eo utentes animoſiores robuſtiores, animoq́ iocundiores redduntur, quæ omnia accipiẽda ſunt, cũ fuerit eius moderatus uſus. Propter quod Eccleſiaſtes. Exultatio animę et cordis. Et moderate potatum, ſanitas eſt animæ & corporis. Eſtq́ ſic humores temperatos faciẽs.

Si itaq́

Si itaqꝫ ſic eſſe concedimus, qđ minime negare poteſt, ut quid de ardenti aqua dicemus, quę uini pars eſt ſpirituoſa nobilior atqꝫ potẽtior. Nũquid ĩ eos effectus illã poſſe negandũ eſt, cũ orta in uirtute ſuis atteſtentˀ principijs? Nũquid nõ maxime colẽda eſt. Nũquid nõ amplexãda eſt. O bone Deus, quantũ in ſpirituũ augmentũ, inqꝫ reſtauratione ſubitã accedat ex datis facile colligimus, teſtante Medicorũ duce, Omnium ſubito & uelociter nutrientiũ eſt uinũ. Spiritus enim animę prima ſunt inſtrumenta, ut corpus uiuat nutriatˀ, uitaqꝫ in longũ deducatˀ, cur itaqꝫ cũ aqua ardẽs ſic in ſpũs ſubito tranſeat, & ex ea nutriantˀ, eã ad uitæ conſeruationẽ, prolongationemqꝫ accedere inſolens negabitur? Eadem enim ſimilitudo uidetur aquę ardẽtis ad diſtillatã carnis aquã, quæ carnis ad uinum. Cur itaqꝫ aquam ardentem non laudabimus in ſpirituum reſtaurationem, ut illam poſſe, cũ ſit uini pars nobilior? quod omniũ, ut actum eſt,

nutribiliſſimum, citoq́ ac ſubito nutriẽs ſi q́ loco corpori tẽporeq́ ut decebit adminiſtrata fuerit. Fotraſſisinquiet, ab igne caliditatẽ elemẽtarẽ ſuſcipere, fatẽdũ. Ea propter ſuo eſt moderanda loco cum aut cholerico aut phegmatico exhibebitur, non tamen plurimũ ignitur, ut in cõfectione quæ ex aliis rebus ſic diſtillando fit, eſt videre. Non enim aqua roſarũ ignitur, non feniculi, non aqua carnis, ut ſic ex hoc blaſphemetur. Arbitrãdum quidem eſt uarietatem ſuſcipere cũ in cõficiendo tum in ad miniſtrando. Nã quę candela cõficitur, mitem ac meliorem facio, prętereo ſolarem. Sicq́ de cæteris dicatur modis. Et ſecundum ætatũ diuerſitatem locorum ac temporum uarianda erit. Neq́ ab igne corruptionem, aut inp fectam alteratiõem ſuſcipit in diſtillatione ſi fortem caliditatẽ, moderanda erit Quibus omnibus plane ſatis reſerata eſt auctoritate huius diuine aquæ dignitas, ac mirãda poteſtas, auro præſtãtior q̃ ſic

neglecta

neglecta per manus Laicoꝝ, longis iam
annis oberrauit. Quam cum maturius in
telligere uolueris, Illuſtriſſime Prĩceps,
non hæſito eius uirtutes te ita allicere, ut
ad eam colendam ſumendamq; maxima
cum dignitate accedas. Quare Sophiſti-
cis rationibus aures nõ ſunt præſtande,
quibus nõnulli deteſtari conati ſunt. Si-
leant itaq; qui eius dignitates non noue
runt, omninm rerum diſtillationes non
niſi uoluntarie ſpernẽtes. Hæc autẽ om-
nia oculis tuæ Dignitatis anteponere cõ
cepi, cui neq; prudẽtia neq; literarum co
pia defuit, ut ſic ſpectanda uideres iudi-
caresq; deinde ſi ex principiis Alchimię
Hermetis Philoſophi, Petri Hiſpani,
Arnoldi de uilla noua, cuius et adhuc tã
ta extat in opere medicinæ experientia,
ut alterum Apollinẽ Medici prædicẽt:
Si Raimundi uiri quippe diuini, ſi inſig
nis medicinæ ſplendor Thadæi medici,
ſiq; plurimum philoſophantium autho-
ritas ita ieiune ſpernẽda eſt? Siq; eorum

ſentẽtia,qui oẽs in hãc cõuenerũt. Aquã ardentẽ moderate ſumptã in uitæ cõſeruationẽ prolongationẽq; ꝙ plurimũ poſſe. Eſſeq; aliorũ effectuũ,de quibus actũ, productiuã,ut canitiẽ retardare,quæ ſup flua ſit humiditate. An in cõtrariũ uerſa ſententia magis colenda ſit?

Spero equidẽ & in futurũ eã tua ex dignitate maiorẽ gloriam conſequi, cũ tuæ producẽdæ uitæ cauſa erit.Fortaſſis hæſitabitur ſi humidæ cõplexionis dicẽda ſit,an ſiccæ,cũ a pleriſq; uinũ humidæ cõplexionis inſcribatur.Neq; perſcrutatio hæc facilis habeat̃,cũ maxima ſit in hoc ſapiẽtũ diſcordia. Nã Cõciliator noſter cũ plurimas rationes nõ paucasq; authoritates aduerſantes reuoluiſſet ipſum humidũ pronunciandũ eſſe affirmauit, præcipue ſi annũ nõ exceſſerit,de quo ſupra. Qua ex re, cum aqua hæc uini nobilior pars ſit, ortaq; ſuis principiis atteſtari uideant̃ parte in principali præcipue ſic humidam eſſe putandũ,quã rem experiẽtia

confirmare

confirmare uidetur. Nam cum in fundo cyathi cocleare unum ardentis aquæ iniectum fuerit ex poſtea accenſa, eius quidem flamma per octauum hore durabit, quod equidem abſq; humiditate grandi eſſe nõ poteſt. In qua ſic flamma pabulat, quinimmo groſſitie quadam & uiſcoſitate participare uidetur. Sic itaq; humidam eſſe relinquitur. Verum quod ſicca ſit pronunciãda magis iam ſcriptum ſit. Quam rem confirmare uidentur authoritates in contrarium, quibus uinum calidum eſſe & ſiccum enuntiatur.

Et experiẽtia affirmat cum urens & cauſtica ſit, quæ calidi & ſicci ſunt operationes. Nã in fundo cyathi cõbuſta iam uitrũ calidum reddit, ueluti ignitum ferrũ ferueat & tangentẽ urat. Res itaq; ſic in cõtrouerſia poſita eſt. Plurimi Alchimizantes eam humidam eſſe dixerunt, non diſtinguentes humiditatem actualem a potentiali, cum philoſophiæ dogmata neſcierint. Cæteri ſiccam.

Ego quidem pace aliorum id arbitror, ut pronuncianda ſicca ſit, & ut actũ, ab humiditate nõ abſoluta. Nã prima indiſtillatione cum per actionẽ calidi partes uini ſequeſtrent, id opinandũ ſubtiliores igneas prius aſcendere, debere cõſequẽt aereas, quæ ſic permixtim etiã aſcendũt, quare ſiccitas cum humiditate cõiungit & ſi ſiccitas uincat, quibus eorum apparet error, qui primam aquam ſic neglexerunt, cum ſecunda exiens aquea ſit tertia terreſtris inutiliſq;. Fortaſſis hæſitabitur cum aqua ardẽs ita calida pronuntietur, & quõmodo ita ſpiritibus, ac naturali calori amicabitur? Accipiendum quidem eſt ipſam ex diuerſa fabricatione diuerſimode ſua in caliditate uariari. Nam quæ ad ſolem fit, ſi fieri poteſt, aut in uentre equi, aut cum flam̃a candelæ mitioris eſt caliditatis ea quæ per uitem aut aliis iam dictis modis conficitur, & quæ ad flam̃ã ualde mitis erit. Hæc autẽ aqua & ſi prima impreſſione ſuis cum ꝑtibus ingneis

 lædere

læderc uidetur, expoſtea per actuationẽ calidi naturalis reſoluuntur, ut experien tia docemur. Nam illa acuitas cito deſi= nit, quare mitior in caliditate facta ac ſic citate ſua cum humiditate tali miti calidi tati cõiuncta ſpiritibus ac calori huma= no ſic ꝓportionata ac conueniens reddit Spiritus quidem humanus non ut arbi= tratur paruæ caliditatis exiſtit. Vnde dux medicorũ Galenus in libello de ma= litia complexionis diuerſę. Si quis digi= tum in ſiniſtro cordis uẽtriculo impoſu erit, ſentiet maiorem caliditatem quę ſit. ut exprimere uoluerit magnam etiam in corpore humano caliditatenm inueniri, in quo non raro magnæ cõprehendimus aduſtionis effectum. Nam in renibus ca liditate potẽti lapis generatur, quin imo & in ueſica membro ente ita frigido. Eſtq; non poſtergandũ mitiorem in uitę pro longationem maioris eſſe adiumen= ti, feruentiorem uero in ægritudinibus tollendis ualidiorem.

Hæc aũt quæ longo ac digeſto ſermone egerent,raptim nauigaui,ne tuæ Dominationi eius longitudine faſtidio ſim.Et ad aliud cũ pertineat negotiũ,ſic quaſi ta citus ire fui.Satis eſt mihi rem aperuiſſe. Poſtremo hoc loco non tacebo dignitates aquæ uitis,& ſi audiui, etiam cum authoritate perlegi aurũ quidẽ potabile ſic dignificatũ hactenus nullo in codice cũ authoritate reperi. Quæ autem dicta ac dicenda ſunt,ſic planiora fiant,accipiendũ duas in ardenti aqua caliditatis actiones eſſe.Primã quidem elemẽtarem, qua exiccat & corpora calefacit, cuius dominium ſuper alteram poſuimus.Nam per eam calidam & ſiccã enunciauimus.Reliquam cœleſtẽ uiuificatiuam a uino cõtractam,quã in eum ſui in creatione ſolaris uirtus impreſſit,ut naturalis eius cõplexio ab elemẽtari ſic uincatur,ut ĩ pulmone ab accidẽtali naturalis ſuperatur, hacq; natura calida redditur & humida ſpirituum generatiua. Aër quidem ut in

ſpiritum conuertatur, q̃ uini anima ma- gis diſtare uidetur. Aërem uero ut medi corum dux in ſpiritum natura conuertit. Et primi ſecũda princeps. Cur itaq; pro- ximiorem hanc in eum conuerti, huic di uinæ aquæ inuidus poſſe negabit, haſq; caloris actiones inueniri poſſe ſcientifi- cus an negabit, cum ſenſu comprehenda tur in febriente has inueniri actiones. Quarum una febris eſt elementaris, cum febris calor ſit in igneũ mutatus, ut Gale nus. Et caliditatis actio naturał, qua cor- pus alitur. Et coniunctione ſyderis ſolis & caniculæ aër ſic eſtuans ſiccus factus. Nunquid ſubſtantia humidus exiſtima- tur. Plane itaque aſſerendum eſſe arbi- tror, elementarem cœleſtemq; caldita- tem ardentem aquam in ſe poſſidere. Et amplexatam ſic eam naturam diui- dere. Diuerſiſq; in operationibus eius uti, ut elementarem in ſuperfluitatum conſumptionem conuertat, cœleſtem uero in ſpiritus generationem.

Quo fit ſic potentior facta uitam in longum deducat. Harum actionum diuiſionem quis forteſſe admirabitur, qui cũ id egerit in re medicinali minime audiẽdus erit. Legat equidẽ prius principis ſcripta cũ de curando hemitritęo ſibi cura eſt diſcretiuam uirtutem conmemorantis.

Caput. x. de nocumentis ſimplicis ardẽtis aquæ.

POſt autem narrationem eius iuuamẽtorum conſequens duxi in nocumẽta proſequi. Nã ex his ꝗ ſcripta ſunt planiora ac clariora nobis fient.

Primum itaqꝫ dicamus ęgritudinibus calidis, ſic non conferre acutes ac furioſis, maxime cum ſuis manifeſtis qualitatibus nocumẽta præſtet, & in has addat ægritudines. Neqꝫ qui calor̃ ſtomachi muniti ſunt ea utant̃. Eam qꝫ deuitẽt cholerici pueri, & quibus ĩnatus fortis calor eſt, aut reſolubilis, propter qđ debiles in calido precipue ſtomachi ad eam aſſumẽdã

magna

magna cum cautela accedant. Iuuẽtuſq; plus ſenectute expaueſcat. Et ſenes cholerici phlegmaticis eius in uſu ſe magis moderent,& frigidis natura. Sicq; & ſexu calidiores. Quamobrem mulieres uiris audacius tutiuſq; uti poſſunt.
Contempletur autẽ ut actum. ſexus, ætas complexio uirtus,habitudo,tempus,cõſuetudo,ars,regio,aeris coſtitutio,membrorũ corporis aptitudo, ut ſi cætera nõ negarent,aptitudo in excoriationem fortaſſis prohiberet. Sit itaq; in his curioſus qui alteri eius aſſumptionem laudabit. Et quis hoc facere poterit non niſi in medicina peritus. In ægritudinibus vero calidis cum frigidis moderatã dare licebit ut in hemitritęo piper. Et de his tantum dixiſſe uolo,cum cætera quæ de nocumẽtis eius dici poſſunt, ex habitis apta ſint,

Caput. xi. de Aqua ardenti compoſita & uirtutibus eius.

DE ſimplici ſic expediti ad eam proſequamur,quam compoſitam nominarunt,quoniam rerum aliarum coniunctione fit, quę ſic diuerſificari habet, ut ex diuerſis fit elemẽtis. Qua ex re cum prope infinita cum ea componi poſſunt,non eſt eius compoſitioni finis ſtatuendus.

Sic itaq; pauca & experta authoritate & laude digniſſima inſcribam compoſita, q̃ impreſentiarũ noſtro inſeruient negotio,id primum prædicans. Quod membra omnia ad quę peruenit indifferenter calefacit ac exiccat,membra frigida, humidaq; confortat.

Quod illuſtres uiri intelligentes, ſimplicia quædã cum ea cõmiſcuere, quæ eius uirtutem ad diuerſa membra ducerent, illamq; ſuis in effectibus ſic ſua cum proprietate redderent fortiorem. Cunq; cerebrum leditur in ſui releuationem tutamenq; cerebrum inſpiciẽtia cõmiſcent, & alterantia quædã ſuæ diſcraſiæ remotiua,

tiua. Eſtq́ꝫ in aliis ſimili cũ modo operã-
dũ, poterit itaq́ꝫ quiſq́ꝫ in arte peritus, ut
alia & diſpoſitio alia expoſtulabit uariã
cõpoſitionẽ ordiare. Vt exẽpli gratia, di
camus cũ abrotano & ſaxifraga, aut ſola
cũ bethonica in renibus, ut in ueſica lapi
dẽ frãgit. Et cũ ſucco fumiterrę & lapacij
acuti faciei puſtulas tollit, et cũ ſaluia tre
morẽ. Cũq́ꝫ doctrĩa exẽplaris eaq́ꝫ ꝑ præ
cepta efficatior ſit, pl̃ibuſq́ꝫ gratior, quaſ
dã ꝓpterea deſcriptiões ſubiungã laude
& experiẽtia dignas, ſi prius cõmemora
uero, quæ in ea infuſa crũt, ab omni ſua
uirtute ſit expoliatiua tales ĩ ſe recipiẽs,
qm̃, ut actũ, ſic ſuo odore ſoporeq́ꝫ priuã
tur, ſuaq́ꝫ potẽti uirtute illas mirabiliter
in ſe trahit. Et ſi infuſa minutanẽ, ab ea
facilius ſic expoliantur. Neq́ꝫ nõ niſi ab
experto Phiſico has cõpoſitiones fieri
poſſe putandũ, compoſitio nanq́ꝫ ſim-
plicium ſemper mihi perdifficillime ui-
ſa eſt. Et ad eas proſequens hanc tibi pri
mam facio contra mingẽdi impotentiã,

Senilis paſſio eſt & ſi quando ætas alia illa grauiter moleſtetur renes oppilatos aperit & lapidem in eis induratum comminuit, extraq; expellit cuius deſcriptio hæc eſt.
Recipe radicum ſparagi, bruſci, feniculi petroſilini, raphani, iringorum, milij ſolis ſeminum geneſtrę, endiuię, ſcariolę, capillorum ueneris ana. Hæc omnia prius contuſa minutim q; inciſa in quantitate ſuffcienti ardentis aquæ bis diſtillatæ infundenda ponantur. In eaq; ſic horis octo reſideant. Et poſtea ſuaui cum igne ut decet diſtillentur. Maiorem autē uim ſic habere uidetur. q; Thadeus medicus inſignis ſua & noſtra in ætate princeps ordinauit. Nam operam fortiorē ſic agere uidetur, cum lapidem in ueſica induratum frangat. Eſt quidem fortius antidotū quod in ueſica, q̄ qđ in renibus lapidem frangit & cōminuit, tremori paralyſiq; mirum in modū ſubuenit, & dolorē colicū ex cauſa frigida uenientem tollit.
Iuuentu-

Iuuentutemq; conſeruat,ac canos retar-
dare facit. Hanc autē tot laudibus extol-
lit, ut ſic laudando detrahere uideatur.
Eam nanq; in omni ægritudine colendā
eſſe perſuadet, cuius in uſu honores ma
ximasq; laudes ſe conſecutum eſſe ait,
neq; minores utilitates. Ob quā rem nō
omnibus communicandum eſſe cōſulit.
Cuius iudiciū atq; conſilium non com-
mendo,cum has dignas res ſepultas ſer-
uare grauamine conſcientiæ non uacet,
ſicq; ſummo opifici,qui omnia gratis cō
cedit iniuria quędā ſic exhibeatur, uolu-
itq; medicum ea prudenter moderateq;
utentem ſic facile ditari poſſe. Recipe
garyophylorū, nucis muſcatę, macis, ze
doariæ, galangæ, piperis longi, piretri,
corticum citri,ſanſuci,ſaluiæ,ameos, ſpi
cenardi,ligni aloes,cubebarū, cardamo-
mi,cinamomi,menthę,lauendulæ, pule-
gii,coſti,origani,calamenti, calami aro-
matici,ſiccados, camedreos,camepiteos
ana,pulverizentur, & optimo cum uino

dequo actũ, claretum fiat. Expoſtea in diſtillatorio ponantur.
Prima itaq; quæ exibit, aqua clara ac perfecta erit, ſicq; ſecunda. Tertia uero negligatur. Et huius aquæ uis tanta eſt, ut etiam exterius applicata in curãdis ægritudinibus q̃ potenter ualeat. Additurq; muſcus in peciola ligatus ſic in ea continue reſidẽs, cuius quantitas conſilio medicorum moderanda eſt. Plurimi enim ſunt, qui eius odorem nõ tollerant. Non nulli quos ſumme delectat. Coclear unũ ab eodem doſis inſcribitur ſingulo die ieiuno ſtomacho. Conſuluitq; in commutationem lapidis in ueſica, ut de quarto in quartum eius aliqua pars in cuno, quod in menſa bibitur, infundatur. Quęres ſi menſibus ſex aduſq; octo ſeruabitur, aut anni tempore omnem in ueſica induratum lapidem franget, atq; comminuet. Quod ſi dulcuratio delectabit, id ad uoluntatis libitum fieri poterit, in ea infundendo liquiritiã, non zucarum, qm̃

ipſum

ipſum in aqua uitis nō diſſoluit, ut actū ì
Et ut diuinæ huic aquæ fides cum argu-
mento amplior adhibeatur ab authorita
te ſumpto referam, quod & plurimi ſen-
ſerunt, Conciliatorem uirum quippe di-
uinum codices ſuos farina Thadęi inſig
nis panem confeciſſe, tanta fuit ſuarum
literarum copia atq; dignitas, quem qui-
dem Thadæum ut alterum Aeſculapiū
ſuis ſingularibus cum experimentis Ve
teres & Noui Medici, magna cum uene
ratione colūt, cuius famoſa opera extāt.
Et indies per ſcholas Medicorum maxi
ma etiam cum reputatione perambulāt.
Quis igitur nō niſi inexpertus, aut men-
tis incompoſitæ, qui cæteris plura ſciſſe
ſic deteſtando oſtendere ſe putarit, hac
deteſtari, aut mortales non colere dicere
auſus erit? cuius diuini uiri doctrina &
experientia ſimul ſemper incedunt.
Hanc itaq; te colere, hancq; ſtrictius am
plexari, in uitæq; tuæ prorogationem ea
uti pſuadere nō hęſito, quin imo cōſulo.

Quod a me actum non inaniter, non uo luntarie, ſed firma cum ratiōe eſſe puto. Sicq; Calumniator eam ſic omnibus cō munem eſſe damnabit. Fatēdum ſi ętas, complexio, anni tempus, & huiuſmodi, de quibus actum, poſtergabuntur. Sicq; uniuerſalia prę oculis habenda neglecta erunt, quæ omnia operanti cognita Thadæus eſſe uoluit. Qua ex re, ut ſæpe peritos in arte conſulendū eſt, qui his in omnibus cæteriſq; moderationem ſeruare non ignorant. His tertiā & plurimū gratam & expertam adiiciam cordis uiuificatiuam, cerebrumq;, ac ſtomachi confortātem, oppilationem exterminatiuam, canitiem retardantem.

Recipe garyophylorum, nucis muſcate, macis, zedoariæ, galange, piperis longi, corticum citri, ſaluie, ſanſuci, ameos, ſpice nardi, ligni aloes, cubebarum, amomi, cardamomi, lauendulę, menthæ, pulegii, origani, calamenti, ſticados utriuſq;, camedreos, camipiteos, ana. Terēda terantur, diſtilēturq;, ut actū. Eadē

Eadem operatio, aqua quæ nunc deſcribetur, his mirum in modum ſubueniēs, qui abſq; cauſa triſtantur, quibus & cordis tremor eſt moleſtus. Hæc quidem ſolitarios ad ſocietatem conducit, & ad bonorum morum conſuetudinem mortales excitat. O diuinā, o colendam nimis. cuius hæc eſt confectio.

Recipe zedoarię, doronici, corticum citri, macis, nucis muſcatę ana. ʒ ij. corallorum rubeorum, charabe, limaturæ eboris ana. ℈ ij. been albi et rubei, garyophylorū, zinziberis piperis longi, ſpicefolii, croci, heil ana. ʒ i. trociſcorū diarodon, ligni aloes ana. ʒ v. cinamomi, galange, zerumbet ana. ʒ i ſ. foliorum auri & argēti minutorum & piſtatorum ana. aureum unum albarum margaritarum. ʒ iij. fragmentorum ſaphiri, hyacinti, ſmaragdi ana. ʒ ſ. muſci electi. ʒ ſ. ambre. ʒ ij. emblicorum ℥ ſ. roſarum ℥ i. fiatq; inde aqua, ut actum. Hæc quidem laude ſic digna, p̄cioſitateq; ſua uenerāda Magnatibus

fortaſſis tantummodo cõmodoſa eſſe ui debitur. Obquamrem aliam ſubiungo pauperibus ac diuitibus communem & ſuis in effectibus parem ac prope parem. Recipe foliorum roſarum.ʒ xv, liquiri‑tiæ mundatæ.ʒ vij.ligni aloes electi, ſan‑dalorum rub.ana.ʒ iij. cinamomi electi. ʒ v.macis,gariophilorum,ana.ʒ ij.ſ.gum mi arabici, draganti, ana.ʒ.iij. ℈.ij. nu‑ciſmuſcate,cardomomi, galange, an.ʒ i. ſpice.℈ij.ambre.℈ij.muſci.℈ i.aquę ro ſatę uini ana,fiat ut actũ.Hęc enĩ ſtomac hi pręcipue defectiõem tollit,ex oĩ q̃ ma la complexione frigida & humida ueni entem diſpoſitionem remouet, nutriti‑uorum inſtrumenta omnia confortat ac roborat,ſic excitat appetitum, & cor læ‑tũ facit. Putrefactionẽ oris ac ſtomachi mirũ in modũ ſuperat, cerebro confor‑tando oppitulatur, & conualeſcentibus cõuenit, cum illis ſua uirtute ſubueniat. Et ut conſtantioris ſit effectus, nonnulli ingeniati ſunt cum ea gummi infunde‑

re,ut

re,ut ſuo congruit negotio. Nunc in ea gummi infundentes,nunc cum uino diſtillantes,ut dragantum,maſticem,& huiuſmodi. Sicq; diuerſificant amara & dulcia, & alterius ſaporis reliqua infundentes,& ſtomachi confortationem quęrentes, in ea ſtomachalia infundunt, aut cum ea diſtillant. Agentesq; proportionabiliter cæteris in membris,ut ſuo pertinet negocio. Bene autē comprehendi poteſt, q̄ facilis ſit in ea compoſitionū multiplicatio. Ob quā rem ſic impreſentiarū finē faciam, ſi hanc poſtremam his addidero, q̄ tibi ſumme neceſſaria, neq; minori laude mihi digna uiſa ē, cuius in quotidiano uſu a ueneno,peſteq; diuina ſemp bonitate iuuāte, ſic pręſeruaberis, accedetq; ad membrorū tuorū omniū robur. Hanc quidē magnificare uelis,& auro pręſtātiorē eſſe dicere nō heſitabis. Facile enim ex eius cōpoſitione cōprehendetur,ſi ad cordis tutamen,ſi ad ſpirituū augmentū,ſi deniq; ad aliorū membrorꝫ

omniumampliorem commoditatem ſua cum uirtute,aut occulta,aut manifeſta ip ſo potabili auro plus accedet, & iuuamē ta maiora præſtabit, quam amare & ue= nerari Mortales q̃maxime debent,hiſq; præſertim temporibus,in quibus uniuer ſus populus ſic peſte flagellatur,Ego qui dem Deo meo ſemper gratias, ſaltē quas poſſum,refero,qui ſua miſericordia hu= ius diuinæ aquæ notitiam dedit,quam et colere & uti in poſterum concepi, neq; ætas mea hoc paruifacit.

Arbitrandum quidem eſt compoſitam ſimplici potentiorem efficacioremq; eſ= ſe. Quod ſi ſimplex a corruptione putre factioneq; corpora defendit, quid de ea compoſita putandum eſt? Minime itaq; dubitandum erit,hanc rebus ita cor tutā tibus refertam in uenenum inq; peſtem potenter poſſe.

Experientia enim certa uidemus,cor ani ma carens in ea ſimplici longis in diebus a putrefactione præſeruari, Quid ergo

arbitran=

arbitrandum eſt,ſi cum eo anima cõiun-
cta erit,uires omnes ſuas in cordis cõſer-
uationem extendens? Eſt itaq; aqua hæc
ut altera anima colenda, quæ quanquã
gratis oblata ſit,tamẽ hac tempeſtate mi-
nime refellenda eſt. Eamq; metridato cõ
parem facio. Cuius ex uſu Metridates
rex,cum hoſtis manus ueneno ſe fugere
arbitraretur, uenenare ſe non potuit. Eſt
itaq; ut ſingularis theſaurus colenda, &
auro precioſior uenerãda magis. Hãcq;
cum ſic gratis acceperim,nõ precio uen-
dam, ſed omnibus communem fieri ten
tabo,ut præſentibus & poſteris ſalutife-
ra futura ſit. Eius autẽ cõpoſitio hæc eſt.
Recipe ardentis aquæ ex materia electa
& ad flammam aut in balneo Mariæ con
fecte duplici diſtillatiõe diſtillatæ libras
octo. Aceti non uinoſi albi libram unã
& mediam. Aquæ roſatæ libras quatuor,
florum harum rerum,quia buguloſſe bo-
raginis, nenufaris, cicoreę, ana. manipu
lum medium,oſſis de corde cerui. ʒ ſ.bo

li Armeni. ℥ i. margaritarum albarũ, fragmentorum ſaphiri, hyacincti, ſmaragdi, ana. ʒ i. foliorum auri numero. xij. macis ʒ ij. berberis. ʒ ſ. ſeminum acetoſæ manipulum. i. zedoariæ. ʒ iij. caſſie lignee. ʒ ij. ſ. garyophylorum. ʒ ſ. cinamomi. ʒ ij. diptami. ʒ iij. muſci, ambre ana. ʒ ſ. omnia cõtundantur, præter aurum, bolum, margaritas, plus quã mediocriter. Aurum uero bene in mortario trituretur, bolus pulue rizetur, & margaritæ. Sicq; in uaſe uitreo omnia hæc, præter muſcum, intromittãtur, optimeq;, ut decet, obturent᷑, ſtentq; ſic infuſę horis octo. Expoſtea lambicentur, aquaq; exiens uſui reſeruetur. Quod ſi eius dulcorationem quis optabit, cum liquiritia, ut actũ, id agere poterit. Muſcus autẽ & ambra in peciola ligata continue infuſa teneantur.

Eius autem uſus omni tempore eſſe poterit, cum ab æqualitate non elongetur. Doſisq; cõmunis erit. a ʒ i. uſq; ad. ℥ i. ut minor ſic terminus ac maior deſignetur, me-

netur, medius autem uariatur. Id ætatè, tempore, ſexu, complexione, uirtuteq́ in eo uarietatem petentibus. Quamobrẽ conſilio Peritorum in hoc ſtandum eſſe aio, quos harum rerum noticia ac moderatio non latuit.

Tibi em̃, Illuſtriſſime Princeps: ℨ i. uſq́ ad duas uel tres doſis congrua erit, & cũ uino aromatico mitior, de quo poſt. Cõteplari uelis, obſecro, huius diuinæ aquę dignitatem excellentiamq́, cũ ſic ad omnes bene ſe habeat. Et per ſacra rogo, q̃d & ſi tibi gratis oblata fuerit, apud te non uileſcat, quam & ſi ſimplicem in peſte damnabunt, compoſitam minime denigrare poterunt, cum ſit cordis glorioſus clipeus, & ab æqualitate non diſtans.

Aqua enim ardens ſimplex & compoſita tanta eſt obſeruatione digna, ut Mortales ad eam ſumendam non irreuerenter, non impetuoſe accedere debent, ſed diſpoſiti & non niſi legibus muniti, ut poſt.

DVODECIMVM

Capitulum.xij. de cultu obſeruando in aſſumptione ardentis aquæ.

EXcellentiam dignitatemq; ardentis aquæ admodum tibi nõ incognitam eſſe puto, Illuſtriſſime Princeps, quam cum ardentius cõtemplatus eris, ad eam per amandam excolendamq; ſua ita te alliciet ſingularis uirtus, ut facile tuæ ſalubritatis Deam in terris tibi conſtitues. Eoſq; odio habebis qui ſuæ eniti erunt detrahere dignitati, qui, ut arbitror non importune accuſandi ſunt; quoniam Operatorum malorum uitio eam perfecte non nouerũt. Hancq; cum ſemper uitiatam compoſuerint, nõ glorioſi, non ita mirandi effectus ab ea emanarũt, qui ut ſingulares dotes a Modernis illi attribuuntur.

Verum ſi eam perfectam guſtauerint, eaq;, ut actum, uſi erunt, non hæſito eos a ſententia mea elongari debere. Equidẽ amanda eſt, colenda, dignificanda, & diuina

uina penitus nominanda. Non ergo imprudenter quiſq; ſi præmunitus legibus non fuerit, non arroganter, nõ impetuoſe ad eam ſumendam ſic accedat, qui ab ea ſaluari cupit, ſed magna cum ueneratione, fide, ac obſeruando cultu ueluti alterum ſacramentum aſſumat, primiſq; præceptis pareat, de quibus actum. Nam corpora uitiata nimis ab eius uſu ſe abſtineant. O q̃ ridendum, o uulgo imperito compatiendum, cum fere ſoli crapulantes irreuerenter illam ſumant. Nam cum ex ſerotina crapula matutina læſio percipitur in peccati expiationem, ad eam ſumendam in uicis inconſulte concurrũt, poſtq; aſſumptionem eius bibulorum loca uiſitant. Quapropter accipiẽdum tribus ad minus horis eius poſt aſſumptionem cibos, aut potus ſequi debere.
Hi equidẽ ſunt, cuius inordinata aſſumptione tali in tremorẽ, quem eius ex uſu non perpauci incurrere uerentur, ſic facile incurrũt, ut & de iuuamẽtis argueba-

mus; Hæc autẽ in corporis ſalubritatem
a Deo creata eſt,qua ex re in tuendã ſani-
tatẽ,inq; uitæ prolõgationẽ, in deniq; ex
pellendas ægritudines maxima cũ uene
ratione uti debet homo. Et hoc loco pri
mũ cõmemorabo, ut a ſuperfluitatibus,
ut poſſibile eſt,mundus ſumens ſit,quod
debito regimine perficitur. Cũ enim nõ
conſtantis & diutinæ ſit operationis, ſic
humiditatibus immerſa operari minime
ualebit,& ſuã in mẽbris qualitatẽ impri-
mere.Hæc enim in ſuperficie agens ſu-
perficiales leueſq; humidatatũ partes le-
uigat, aſcenderéq; facit,quæ facile in ori
gines neruorũ ſic penetrare poterunt.Fi
etq; fortaſſis deinde accuſatus tremor.
Qui itaq; ſanitatẽ colũt, ſicq; uitã in lon
gũ ducere, ut corpus nõ ſit uitiatũ ſum-
ma cũ diligentia ſtudeant. Hęc enim am
bo ardens a qua operatur ſubiecto ſic di-
ſpoſito,etiam moderate cũ adminiſtrata
fuerit. Quæ em̃ paucæ ſunt ſuꝑfluitates
timendæ faciliter exterminat, ſicq; earũ
putrefa-

putrefactio defenditur. Verũ & qui crapulatiõi inſeruiũt, quos eius uſus delectaret, Medicos prius cõſulant, crapulamq́ aut dieta, aut potatione medicinali prius cũ pace deponãt, & derelicta ſuperfluitas aquæ benedictæ officio euaneſcet. Nam quemadmodũ cõfeſſione grandiuſcula peccata tollunt, & leuia ac minora oblita benedictæ aquæ diuinitate expoſtea euaneſcunt, ita & aqua hac derelictę ſupfluitates, quo fit ut calor uigoratus naturalis uitã ſic in longũ producat. Quãobrẽ, ut ſacramentũ & altera uita colenda eſt. Quibus inducitur, ut declinationis tempore & tremoris paralyſis, cæterorumq́ morborũ corpus frigiditate ac humiditate perturbantiũ moderatã potenter magnificeq́ ualere. Cui ſentẽtiæ princeps alludere uidetur, cũ dicat. Et uinum antiquum paucũ confert ualde ægritudinibus neruorum omnibus. Plurimũ uero ex eo ſumptũ eſt nocibilior res neruis. Sicq́ plurima nocebit. Alterum animad

uertendum eſt, ſitq́ꝫ potãtibus colendus canon, quod eius ſimplicis aſſumptio etiam pauca in quantitate nonnullis grauis ac moleſta eſt. Quare commiſcendũ aut uinum aut liquor alius, quo amicabilior reddat. Verum uinum eligibilius, cũ cæteris liquoribus ſit ſuæ naturæ propinquius, ſitq́ꝫ aromaticum, quod plurimi ſcientes, qui eius uſu delectantur, unam eius .3. cũ tribus aromatici uini aſſumũt. Eſt hic quidam communis uſus, quod ſi res ita te delectaret, non accuſo, ſed approbo & conſulo, uini & aquæ quantitates Medicorũ tuorũ conſilio uariandas. Medo autem cum ea aſſumptus non accuſandus eſt, quinimmo, ut arbitror, conſulendum, cum eius opera etiam fuerint neceſſaria, ceruiſiã non blaſphemare debet. Poterit e͂m ſic uia medicinę cũ ea ſumi. Verũ nobiliora ſũt duo prima. Reliquũ ut cerebrũ habe͂tes debile, q uaporibus uini facile ledũtur ad eam ſumendã, non ut hi, qui forte poſſide͂t, pari pergãt audacia

audacia. Hi enim eius moderationem di
ligenti cura ſtudeant. De his autem, quo
rum ſtomachi calor debilis eſt impreſen
tiarum nihil, cũ de eis ſcriptũ ſit ſupra.
Et ut ſolatioſum aliqd huic noſtro opu-
ſculo adiiciam, quo aures tuæ Dominati
onis demulceam, quod ſumme cupio, du
bium impreſentiarum excutiendum in
poſtremis, ſic in medium ducam. Quod
non inutile facio, nonq̃ a propoſitis re-
motum, ſed quæ paulo ante dicta ſunt,
amplexabitur.

Scriptum einm eſt, uinum ſua plurima
cum quantitate rem plurimum nociturã
eſſe. Non paucos audiuimus, uidimusq̃
bibulos ante alterius rei aſſumptionem
in crepuſculo, uini plurimam quantitatẽ
aſſumere, quibus uita & ſanitas in longũ
producebatur, & eorum nonnullos mo-
do ad octuageſimũ perueniſſe annum,
quos neq̃ tremor, neq̃ paralyſis molé-
ſtauit. Et cum ardens aqua uino ſuis in
proprietatibus cõparetur, ex uinoq̃ fit,

cur eius plurimę quantitatis uſus eſſe nõ poterit, quod a nobis accuſatũ fuit? Certe, ut arbitror, Zimignanus tuus, de quo ſupra etiam in die nõ raro aduſq; untias viij. gaudioſe deglutit, cuius ex aſſumptione tali ſe quadraginta annis ſanum uixiſſe omnibus cum iuramento prędicat. Vt autẽ uini ad aquã ardentẽ differentia cõprehẽdat, accipiẽdũ aquã ipſo uino calidiorẽ, ſicciorẽ, ſubtiliorẽ, euaporabiliorẽ, & uelocius impreſſiuã eſſe, cũ in diſtillatione, & præcipue multiplicata aqueas uini partes ac terreas deſerat. Quapropter non ita conſtantis aut fortis eſt impreſſionis. Aqua enim eſt cum in ore eſt ſtatim actuatur, & in membra penetrat propinqua, cũ parte aquea careat, qua uelut uinum infrigidare poſſit. Vinum autem in ſtomacho actuatur, & non in ore, niſi tẽpore certo retẽtꝰ, neq; ſic ad membra penetrat, aut inferiora aut ſuperiora. Aquæ & huius reſolutio cita eſt, cuius impreſſio paruo durat tẽpore, uini ope

rationi

rationi comparata cum ipſius ſit ſpiritus
Nam uelut ex ſanguine ſpiritus gigni-
tur, ut dux ſcribit medicorũ, ita ex uino
aqua ardens. Sanguis autem ſuo ſpiritu
conſtantior eſt. Volitat itaq; ut ſpiritus
aqua ardens & aſſumpta ſtatim partes
oris, gutturis, cordis, cerebri ac ſtomachi
percutit. Et fortaſſe ad epar ſic ſimplex
non peruenit, cum præcipue paruæ fue-
rit quantitatis, quinimmo exhalat & eua
neſcit prius, quod minime in uino cõtin
git, cum denſioris ſit ſubſtantiæ, & ad
epar penetrans. Quamobrem ſtomacho,
cordi ac cerebro ſalubrior eſt adſcriben-
da. Vinũ quidẽ & ſi in his operetur mem
bris, in inferiora magis penetrat. Ob quã
rem in oppilationes cęteroſq; inferiorũ
membrorum morbos magis poſſe uidet᷑.
Reliquũ eſt ut differre ſciamus rẽ ut me-
dicinam, & ipſam aut potum, aut cibum
aſſumi debere. Quo fit, ut exhibẽdarum
rerum uarietas quantitate, tempore, æta-
te, confectione, ſimiliumq; contingat,

quæ omnia, ut actum, in ardentis aquæ exhibitionẽ conſyderanda ſunt. Quamobrem cum prolongatio uitæ quæritur, mitior ſuis ĩ qualitatibus exhibeatur. Si quidem ęgritudinis remotio pręcipueꝙ frigidæ ſit, ardentior tribuatur. Vinum quidem in plurima quantitate ſumptum ſecum multas conducendo materias, caput etiam ſua multa quantitate replet. Hoſcꝙ tot tantoſcꝙ uapores, tantamcꝙ materiam calor cerebri ſic ſuffocatus minime reſoluere & anullare poteſt. Quamobrem in humiditatem ſubtilem conuerſi, & in neruorum origines penetrantes cauſa ſunt ſic tremoris ac paralyſis factiua. Quod ſi tantæ quantitatis aquæ ardẽtis uſus eſſet non hæſitandum, quin ad hos perducat errores, cum euaporatiua ſit, magiscꝙ penetratiua. Aqua enim ardens, ut medicina, uinum uero, ut potus & nutrimentum pronuntietur. Qua ex re in exhibenda quantitate quã plurimũ ſic differre dicatur. Si etenim ardentis

aquæ ut

aquæ ut uini tantæ quãtitatis uſus foret, in corpore magnã, quinimmo maximã & ſubitam imprimeret caliditatẽ, qua neceſſitatẽ in corde euentandi tantam ſubito induceret ut ſuffocationẽ, ac eius periculũ pareret, eo ꝙ præcipue, cũ ſpiritualibus euacuationẽ maximã & occupantẽ gigneret, accideretq́; ut his q paruo in loco claudunt aëre exiſtẽte nimiũ calido, cui refrigeratio ſubito ſuccedere nõ põt, hi aũt ſuffocati perirent. Febres ephimeras ac putridas deinde adgeneraret, epatis inflammationes, & tanta ac fortaſſis ita ſubita multorũ fumorũ ad caput euaporatio foret, ut inde apoplexia cõſequi poſſet. Deteſtandũ quidẽ & ſic uini potentis in quantitate uſum ante præcipue cibi aſſumptionẽ. Quare Prĩceps amplius ſapiens ſibi ꝓuidere debet, ne ieiunus uinũ bibat, quoniã magnũ facit cerebro nocumẽtũ & neruis, ad ſpaſmũ perducit & ad amentiam. Quibus omnibus ſubiecti ſunt, qui uſu plurimo ardentis aquæ

delectantur. Nam ſi uinũ uetus, potens, odoriferũ uia medicinę ſic aſſumeret, nõ arbitror ea debere ſequi nocumenta, quã obrẽ quantitatis cõſyderatio plurimũ at tendenda eſt. Vnde ſi in quantitate pauluſũ maiori uinũ tale aſſumeret, cenſeo ut de aqua ardenti iuuare. Verũ poſt primi cibi aſſumpti digeſtionẽ completã, ut ante cenę aſſumptionẽ, ſic uinum bibere etiam notabili in quantitate nullo præcedente cibo delationis gratia partiũ groſſarũ, quæ ex prandio remanſerunt, ſua ꝙ groſſitie penetrare nõ potentiũ, laudandum erit, & hoc eſt quod carmine canit.

A potu incipe cenam.

Quid autẽ de potu tali ante prandiũ facto dicendum ſit, cõſyderet Speculator. Et quod maius eſt tempus inter cenã & prandium cadens, ꝙ inter prandiũ & cenam, quare longitudine tẽporis corrigi põt, quod in breui fieri non ualet. Et fortaſſe ſi quando fieret nõ noceret, etiã qa differt inter ipſum, et potus eſt medicinalis &

lis & nutrimẽtalis. Vinũ quoq; cũ actu
frigidum ſit & humidum, nonq; ut aqua
celeriter actuet̃, nõ hæc faciet nocumẽta.
Vinũ præterea magna in quãtitate ſum-
ptum, cum calor ſtomachi debilis eſſet, et
totius, ſic ſua in frigiditate ſubito facta,
mortem uia extinctionis leuiter induce-
re poſſet. Hocq; in loco quod in bibulo
Patauo contingebat, commemorabo.
Nam cum Fuluienſis noſter ad ſcholas
pergeret, per mediũq; tabernaꝝ trãſiret,
audito clamore, interrogauit, ut quid eſ-
ſet: reſponderunt, hic mortuus eſt ſenex
quidã. Nam cum magna foret ſiti mole-
ſtatus, duos cyathos Patauos nullo inter
ueniente tẽporis medio potauit, ilicoq;
ſic mortuus eſt. Cuius cauſam in ſcholis
declarans, ait: Id extinctiõe caloris pau-
ci a frigiditate multi uini, quod actuari
non potuit, accediſſe. Sic & multa aquæ
ardentis quantitas uia reſolutionis ope-
rari poſſet. Quid autẽ de Bibulis dice-
mus, magis quidẽ alioꝝ ſententię ſtabo:

Verũ ut hic locus ſit uacuus a nobis nõ diſcedat, quid arbitror pace alioꝝ dicã. Noui meo tẽpore Bibulos, qui plurimo uino utentes inebriati ſunt, ita ut nulla trãſiret dies, qua aut ſimie, aut ut leones, aut ut porci nõ facti ſint, & hos certe cog noui in facie caceticos et breuis uitę fuiſ ſe. Noui & alios qbus cerebra fortia fue runt, ita ut a uapore uini nõ faciliter paſ ſi ſint, qui et ſi uino exterminati fuerint, non ultra ꝙ ſalamones effecti fuerunt, & non perſæpe terminos exiuerunt hos in facie rubicũdos eſſe, ac gemmaꝝ in fron te tabulã tenere, quibus uita ſic prolonga ta fuit ex potenti nutrimẽto uini, cum ſit omniũ nutribiliſſimũ, ut actum. Hi ſunt qui plurimo potu & pauco cibo gaudẽt, quibus, ut arbitror, etiã uita longior fuiſ ſet, ſi debito regimine uſi eſſent. Nam ta les cõplexione aut copoſitione fortes, ro buſtiq;, ac plurimũ calidi a natura creati fuerãt, q̃ uitæ longitudinẽ pollicita erat. Et cum ex his quoſdam dulcibus uerbis

admone

admonere enixus eſſem pericula dãnaqꝫ anteponerẽ,in quę facile ſic caſuri erant. Reſpondebant probato uerbo plus credendum eſſe,tritum etenim eſt, ut uulgari in noſtro cõſonãtius dicam. Chi uuole uiuere ſam beua dadomam. Hoc eſt,ut cęteris linguis ſatisfaciã. Mane potet quicunqꝫ cupit ſe uiuere ſane. Et experiẽtia cõfirmabant quadam cum Rhetorica ratione probantes. Auibus autẽ aqua,ut hominibus uinum potus eſt. Sed quæ mane ante alterius cibi aſſumptionẽ aues bibunt cæteris uitę ſunt longioris,ut in anſeribus ſic eſſe cernimus, cũ anſer ducentorum annorum comperta ſit. Itaqꝫ in hominibus ſic eſt dicendum. Et cum eis ſic litigarẽ, uerbaqꝫ ſic inaniter effunderẽ, ut anſeres dereliqui. Dubiũ Bibulis ſic diſſoluendum trado.

Itaqꝫ,Illuſtriſſime Princeps obſecro, & ſi æquum eſt oro; aquam hanc uenerari atqꝫ colere uelis. Ad eamqꝫ ſumendam te diſponere,cum actiuorum actus non ni-

ſi in bene diſpoſito ſubiecto recipiãtur. Quod cum feceris, non hæſito ſic uitam tuam prolongari debere, eo præcipue cũ eius moderatus uſus fuerit in quantitate, tẽpore & huiuſmodi, de quibus actũ. Hæc mea ſententia eſt, hæc firma opinio, hæc fides, quibus cum aliorũ authoritate maiorẽ adhibebis fidem, quos conſulo, conſulas. Et cum in omnibus rationẽ quærere inueſtigareq; ſolitus ſis, neq; dicta mea abſq; ratione ſcripta ſint, ſpero nõ paruam te his fidem adhibere. Vale unica ſpes mea, cuius uitam omnipotens Ieſus, ut opto, ſua miſericordia in æuum producere dignetur.

Haganoæ, per Valent. Kob.
Anno M. D. XXXII.
Menſe Septemb.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE